

MINISTERSTVO
KULTURY

státní kulturní politika 2021-2025+

budoucnost ie jasná
budoucnost je kulturní

Obsah

Úvodní slovo ministra	4
Manažerské shrnutí	8
Seznam zkratk	10
1. Analýza současného stavu kulturního a kreativního sektoru v ČR	14
Veřejné financování kultury	17
SWOT analýza jako obecné východisko Státní kulturní politiky	19
Dopady krize způsobené pandemií COVID-19	22
Silné stránky a příležitosti	25
Silné stránky a hrozby	26
Slabé stránky a příležitosti	26
Slabé stránky a hrozby	27
2. Hlavní cíle Státní kulturní politiky	30
Cíl 1: Zvyšování dostupnosti a přístupnosti kultury	32
Cíl 2: Účinná péče o kulturní dědictví	36
Cíl 3: Rozvoj živého umění	40
Cíl 4: Rozvoj kulturních a kreativních odvětví	42
Cíl 5: Širší role kultury v ČR	46
Cíl 6: Transformace Ministerstva kultury	49
Závěr	51

Příloha I	
Naplňování klíčových iniciativ Státní kulturní politiky 2021–2025+	xx
Příloha II	
Přehled cílů a opatření v rámci Státní kulturní politiky 2021–2025+	xx
Příloha III	
Vyhodnocení strategického materiálu Státní kulturní politika na léta 2015–2020 (s výhledem do roku 2025)	xx

Úvodní slovo ministra

Většina strategických materiálů začíná obhajobou důležitosti svého pole působnosti. Kultura patří k těm oblastem, kde to není nutné. I v době současných velkých změn zůstává základním pilířem naší demokratické společnosti, kdy stále platí slova našeho prvního prezidenta: „Pro společnost, pro národy důležitější je tento život kulturní a jeho základové, nežli jediná jeho část, činnost politická.“ Stejně jako pro Tomáše Garrigua Masaryka je pro mě i dnes Česká otázka nejen otázkou politickou a národní, ale především otázkou kulturní.

Neustále však narážím na nepochopení smyslu státní kulturní politiky ze strany některých občanů a politiků. Hlavním důvodem je dlouhodobá absence vize kulturní politiky v České republice. Kvůli tomu dnes Ministerstvo kultury funguje spíše jen jako úzce vymezené „ministerstvo umění a kulturního dědictví“ a velký potenciál české kultury bývá podceňován. Kulturní politika přitom nemá být jen technokratickým materiálem Ministerstva kultury. Je oblastí mnohem širší a její vývoj má dlouhou historii, kterou je vhodné si zde připomenout.

Rozvoj naší mladé republiky se silně opíral o kulturu. I proto byly například od roku 1919 dle zákona v každé obci zřizovány knihovny, které vytvořily základ dnešní ve světě unikátní sítě. Komplexní státní podpora kultury se plně rozvinula po konci druhé světové války. Tehdy se v celé Evropě prosadila myšlenka, že kultura podobně jako školství má být dostupná všem bez výjimky a není pouze záležitostí elit. Ačkoliv se následně svět rozdělil železnou oponou, na nutnosti všeobecně dostupné kultury shoda přetrvala. Důležitou iniciativou poválečného rozvoje Evropy bylo budování dostupné kulturní infrastruktury dotované státem. V Československu šlo například o výstavbu kulturních domů, která korespondovala s budováním německých Kulturhäuser nebo francouzských Maisons de la culture.

Dostupnější československá kultura se začala rychle rozvíjet a patřila mezi světovou elitu. Na výstavě EXPO 1958 v Bruselu, kterou dodnes připomíná známé Atomium, byl náš pavilón vyhlášen jako nejlepší a zdálo se, že československá kreativita souzní s prudkým vývojem moderní společnosti. Dobře nastartovaný rozvoj a enormní potenciál československé kultury ovšem komunistický režim nemohl využít. Nedovoľoval totiž nezávislou tvorbu a svobodné vyjádření občanů. Kultura byla chápána pouze jako nadstavba ekonomické základny a kreativita byla potlačena. Úspěšnost se poměřovala jen ekonomicko politickou optikou a tehdejší vládní garnitura zajímalo především to, zda je projekt dobrý k zahraniční prezentaci a zisku deviz. Kultura se pro politiky z národní otázky stala jen druhořadou oblastí.

Sametová revoluce proto byla úžasným okamžikem svobody i pro kulturu. Paradoxně se ale některé nesmyslné představy komunistického režimu zachovaly a v různých podobách žijí dodnes. Kultura bývá částí společnosti stále považována za nadstavbu, která musí být neúčelně dotována. Stále je možné zaslechnout, že si „celá kultura má na sebe vydělat“ a investice do ní nic nepřinášejí. Jedná se však o zásadní nepochopení dvojího charakteru kultury. Jednu část tvoří dotované oblasti, které vytváří umělecké a společenské hodnoty nevyčíslitelné penězi. Zároveň však během posledních dvou desítek let došlo k zásadnímu rozvoji kulturních a kreativních odvětví, která jsou schopná generovat zisk a velkou přidanou hodnotu. Obě oblasti jsou však neodlučitelně propojeny a musí být zastupovány Ministerstvem kultury.

Stále se ozývají hlasy, že Ministerstvo kultury má podporovat jen tzv. „vysoké umění“ bez vysvětlení, co tento pojem vůbec představuje. Část obyvatel, politiků i umělců se dosud nebyla schopna vymanit z osvícenské hierarchie kultury a arbitrámě předpokládá, že některé kulturní formy jsou hodnotnější než jiné, a to bez ohledu na konkrétní výstupy. Taková představa pak vylučuje část společnosti z kulturní participace a ohrožuje společenskou soudržnost. Zapomnělo se, že jedním z hlavních úkolů Ministerstva kultury je zajišťování dostupné kultury a kreativita je přirozenou lidskou potřebou každého občana. Kultura ale nesouvisí jen s kvalitou života a ekonomikou. Je spojena i se šířením hodnot demokracie, humanity, svobody a solidarity napříč celou společností.

Role ministerstva tak již nadále nemůže být jen přerozdělování dotací částem kulturního sektoru bez jasné vize. Jsem přesvědčen, že naším úkolem není jen udržování věcí v chodu. Ministerstvo kultury se musí otevřít veřejnosti a zaujmout své místo v rámci kulturního a kreativního sektoru. Státní kulturní politika proto byla široce konzultována a nabízí jasnou vizi pro rozvoj kultury, umění a kreativity po krizi způsobené COVID-19. Klíčovou podmínkou budou i dostatečné finanční prostředky. Nemělo by však být složité na ně v následujících letech dosáhnout. Ke kampani za jedno procento na kulturu se hlásí většina politické reprezentace a někteří mají dokonce ambici ještě větší. Otázkou tak není zda, ale kdy kultura získá podporu, jakou si zaslouží.

PhDr. Lubomír Zaorálek
ministr kultury

Manažerské shrnutí

Státní kulturní politika představuje nový strategický rámec pro roli kultury a kreativity v České republice. Nejedná se pouze o strategii Ministerstva kultury pro nové období, ale o zásadní změnu přístupu ke kultuře, kreativitě a umění. Obecným cílem je širší pojetí kultury a kreativity jako mezisektorové oblasti, která je nedílnou součástí společnosti i hospodářství. Nutnost této transformace zdůraznila zejména aktuálně probíhající pandemie, která kulturní a kreativní sektor zasáhla extrémně tvrdě. Pro jeho obnovu musí dojít zejména k rozšíření role Ministerstva kultury, aby bylo dobrým správcem celého sektoru, a ne pouze jeho vybrané části, jak tomu bylo doposud.

Široké pojetí kultury a její mezisektorový charakter je zásadní součástí obnovy kulturního a kreativního sektoru, což zdůrazňují i aktuální evropské strategie. Během pandemie ještě jasněji vyvstala potřeba propojení kultury a kreativity nejen s podnikáním, regionálním rozvojem či sociálními oblastmi, ale dále například i se vzdělávacím systémem a zdravotnictvím. Ministerstvo kultury proto musí být dobrým partnerem pro zbytek veřejné správy i pro soukromý sektor. Státní kulturní politika proto udává pro kulturu, kreativitu a umění obecný směr na dalších pět let a slouží jako základ pro spolupráci veřejné správy i soukromého sektoru v této oblasti.

Novému přístupu ke zpracování Státní kulturní politiky odpovídá i participativní charakter přípravy a styl pojetí celého dokumentu. Tento způsob zpracování nemění jádro činnosti Ministerstva kultury. I s ohledem na svůj rozsah Státní kulturní politika nenahrazuje oborové koncepce a strategie. Ty důkladně popisují zejména jádro stávající činnosti Ministerstva kultury a Státní kulturní politika je k nim komplementární. První tři cíle Státní kulturní politiky se soustředí na tradičnější oblasti působnosti Ministerstva kultury. Další tři rozvíjejí oblasti nové a zvyšují kapacitu ministerstva k efektivní správě kulturního a kreativního sektoru. Konkrétní opatření pro jednotlivé oblasti specifikovaná pomocí metody SMART jsou pak součástí Přílohy II.

Cíl 1: Zvyšování dostupnosti a přístupnosti kultury Jedná se o hlavní důvod, proč byla celosvětově ministerstva kultury původně zakládána. Současně však Ministerstvo kultury není jediným aktérem v této oblasti. Zásadní bude spolupráce s dalšími partnery, například v oblasti návrhu zákona zajišťující kooperativní financování kultury. Mezi hlavní iniciativy patří využití digitalizace pro přístupnější a dostupnější kulturu a volné vstupy do nejdůležitějších státních institucí při kompenzaci výpadku příjmů ze vstupného. Protože kultura a umění není pouze součástí kulturních institucí, ale patří i do veřejného prostoru, předloží Ministerstvo kultury zákon zavádějící u největších veřejných zakázek povinnost investovat až 1 % z celkové zakázky na zhotovení uměleckého díla. V neposlední řadě v rámci Národního plánu obnovy podpoříme rozvoj kulturních a kreativních center v regionech.

Cíl 2: Účinná péče o kulturní dědictví V této oblasti zajistíme provázanost legislativních, finančních a systémových nástrojů péče o kulturní dědictví. Budeme dále rozvíjet Integrovaný systém ochrany movitého kulturního dědictví a technologickou modernizaci kulturních institucí pečujících o kulturní dědictví. Pro zpřístupnění kulturního dědictví bude využito nástrojů digitalizace. Ačkoliv pak Ministerstvo kultury není řídícím orgánem operačních programů strukturálních fondů EU, podpoříme přípravu projektů v jejich nejranější fázi, aby docházelo k efektivnímu čerpání prostředků pro oblast kulturního a kreativního sektoru.

Cíl 3: Rozvoj živého umění Klíčovou oblastí je rozvoj lidského kapitálu, který bude stěžejním prvkem obnovy kultury. Mezi hlavní iniciativy tak patří zejména zabezpečení umělců a rozvoj jejich druhé kariéry. Ministerstvo kultury proto předloží legislativní návrh zavádějící status umělce a umělkyně. Současně bude dále rozvíjet systematické nástroje podpory síťování, rozvoje dovedností a internacionalizace české kultury. Podpoříme také mezioborové projekty spolupráce živého umění a kulturního dědictví i výzkum v těchto oblastech.

Cíl 4: Rozvoj kulturních a kreativních odvětví čerpá právě z velké zásoby talentu v České republice a inovačního potenciálu kulturních a kreativních odvětví. Jednou provždy je potřeba uzavřít kapitolu, kdy v České republice nebyly dostatečně zohledněny ekonomické přínosy kultury a kulturních a kreativních odvětví pro hospodářství. Na základě Strategie rozvoje kulturních a kreativních odvětví se zasadíme o vznik prostředí pro systematický rozvoj KKO na státní úrovni. Jeho součástí také bude transformace Státního fondu kinematografie na Státní fond audiovize. Ministerstvo kultury také připraví novelizaci zákona o některých druzích podpory kultury, aby lépe reflektoval nové postavení kultury včetně nutnosti nových nástrojů podpory kulturního a kreativního sektoru.

Cíl 5 se soustředí na oblasti mezisektorové spolupráce. Ministerstvo kultury zintenzivní mezíresortní spolupráci a bude dobrým partnerem pro klíčové aktéry. Díky tomu dojde k efektivní podpoře celého kulturního a kreativního sektoru i mimo materiály a nástroje podpory Ministerstva kultury. Klíčová dále bude realizace výzkumného programu NAKI III v letech 2023–2030.

Cíl 6 je posledním a klíčovým cílem pro naplňování Státní kulturní politiky. Jedná se o transformaci MK tak, aby se zvýšila kapacita MK prosazovat širší roli kultury a efektivně podporovalo celý KKS. Navyšování kapacity bude probíhat zejména skrze digitalizaci dotačního systému, zavedení analytického oddělení a rozšíření oddělení kulturních a kreativních odvětví. Dále provedeme evaluaci nástrojů podpory kulturního a kreativního sektoru v gesci Ministerstva kultury. Transformujeme také Státní fond kultury, aby se stal efektivním nástrojem podpory KKS.

V neposlední řadě pak Státní kulturní politika slouží jako podklad pro veřejnou debatu o nutnosti alokace 1 % ze státního rozpočtu bez transferů na církve a náboženských společností na státní programy rozvoje kulturního a kreativního sektoru. Národní plán obnovy zásadně přispívá k implementaci Státní kulturní politiky, k obnově kulturního a kreativního sektoru a zvýšení jeho odolnosti v následujících letech. Následky krize jsou však extrémní a dlouhodobé podfinancování Ministerstva kultury nemůže být nahrazeno touto jednorázovou iniciativou. Státní kulturní politika jasně ukazuje na konkrétní oblasti budoucích nutných veřejných investic k rozvoji kulturního a kreativního sektoru, které svými dopady přesahují gesci Ministerstva kultury, posilují společenskou odolnost a zvyšují kvalitu života všech občanů.

Seznam zkratek

KKS – Kulturní a kreativní sektor

Jako KKS definujeme ty oblasti, jejichž aktivity jsou založeny na kulturních hodnotách nebo uměleckých a jiných individuálních či kolektivních kreativních vyjádřeních. Může se jednat o aktivity zahrnující vývoj, tvorbu, produkci, šíření nebo uchování zboží a služeb, které představují kulturní, umělecká nebo jiná kreativní vyjádření. Stejně tak se jedná o související aktivity v oblasti vzdělávání nebo managementu. Vše zmíněné má potenciál vytvářet inovace a pracovní místa zejména na základě tvorby duševního vlastnictví. Tento sektor zahrnuje zejména architekturu, archivnictví, knihovny a muzea, umělecká řemesla, audiovizuální oblast, kulturní dědictví, design, festivaly, hudbu, literaturu, živé umění, tisk a nakladatelství, rozhlasovou tvorbu a výtvarné umění.

KKO – Kulturní a kreativní odvětví

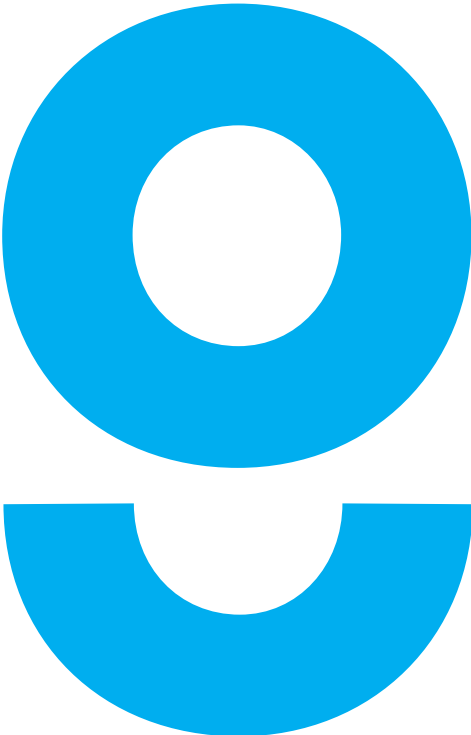
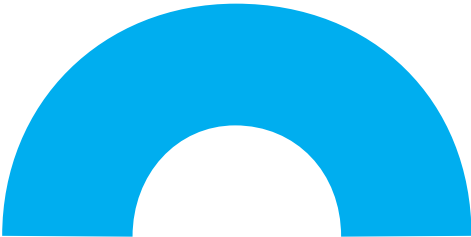
KKO jsou podoblastí KKS. Jako KKO definujeme ekonomické činnosti v rámci KKS, jejichž základem je lidská kreativita a jsou založeny na kulturních hodnotách nebo uměleckých vyjádřeních. KKO využívají kreativity, dovedností, kultury či umění k tvorbě bohatství zejména skrze duševní vlastnictví, které dále inovativními způsoby komercializují. Kreativita je klíčovým vstupem a nejedná se o její pouhé přeprodávání. Distribuční řetězce jsou podstatnou součástí rozvoje KKO a patří k přidruženým činnostem. Nástroje podpory pro KKO jsou poměrně pestré a zaměřují se i na neziskové aktivity, které přispívají k rozvoji lidského kapitálu. Na rozdíl od oblastí s méně než 50% soběstačností je u KKO jako ekonomicky životaschopných projektů ovšem vhodné využívat i finančních nástrojů.¹⁾

MK – Ministerstvo kultury

NIPOS – Národní informační a poradenské středisko pro kulturu

SKP – Státní kulturní politika

¹⁾ Finanční nástroje v rámci veřejných prostředků podrobněji viz <https://www.mpo.cz/cz/podnikani/financi-nastroje/financi-nastroje--249797/>

CO

1. Analýza současného stavu kulturního a kreativního sektoru v ČR

Češi jsou národem s úzkým vztahem ke kultuře. Tento fakt jasně vyvstane v rámci mezinárodního srovnání i u domácího přehledu. Obojí představuje první východisko Státní kulturní politiky. Deskriptivní statistika je však založena na období před rokem 2020 a popisuje spíše dlouhodobější procesy. V rámci tradičních ukazatelů proto nezachytí dopady krize způsobené COVID-19. V praxi však mnoho z trendů probíhajících v KKS bylo urychleno. Následující kapitola využívá dostupných dat k deskripci KKS a jako podklad pro návaznou SWOT analýzu, která představuje hlavní analytické východisko SKP.

Kultura nás v různých formách neustále obklopuje. Bez konkrétních dat je proto náročné si udržet nadhled a porovnat její roli v ČR se situací v zahraničí. Z mezinárodního srovnání však jasně vyplývá, že v rámci ČR hraje kultura silnější roli než ve většině evropských států. V rámci Evropské unie (EU) se Češi řadí na čtvrté místo v míře výdajů domácností na kulturu, které tvoří 3,8 % celkových výdajů. Více v poměru utrácí pouze občané Švédska, Dánska a Německa.²⁾ Na rozdíl od jiných států jsou pak tyto výdaje poměrně rovnoměrně rozloženy mezi odlišné oblasti kulturního zboží a služeb.³⁾ To odráží pestrost a hloubku české kultury a zapojení občanů do ní. Zároveň však dvě pětiny Čechů uvedly, že finanční náklady představují zásadní překážku v přístupu ke kulturnímu dědictví, což představuje šestou nejvyšší hodnotu v rámci EU a Velké Británie. Problémem naopak není ani zájem obyvatel, ani nedostatek informací, ani omezená nabídka či kvalita kulturního dědictví a souvisejících služeb v blízkosti bydliště, v této oblasti naopak pohled vlastních občanů řadí ČR mezi evropskou špičku.⁴⁾

Kulturní participace v ČR je velmi vysoká. Pro ilustraci: divadelní představení zhlédlo v roce 2018 téměř 6,5 milionu diváků. Více jak polovina diváků (3,3 milionu) navštívila divadla zřizovaná veřejnou správou, kde se průměrná návštěvnost dostala přes hranici 80 %. Knihovny v ČR mají přes 1,4 milionu registrovaných čtenářů a podobně jako další kulturní organizace plní i další funkce. Každý rok je tak navštíví přes 2,4 milionu účastníků kulturních akcí a přes jeden milion návštěvníků vzdělávacích akcí. Podobně i 44 % muzeí zahrnuje veřejnosti přístupnou odbornou knihovnu a mimo tradiční návštěvníky tak jejich vzdělávací akce přilákaly dalších 2,3 mil. účastníků. Intenzivní zájem vyvolávají také zpřístupněné hrady a zámky a další památkové objekty, které navštíví okolo 14 mil. návštěvníků ročně. Vysoká kulturní participace však nutně neznamená participaci rovnou, ať již se týká dostupnosti či kvality.

Výše uvedený přehled ukazuje velký zájem o kulturu, ale i překážky pro zapojení značné části obyvatel ČR do aktivní participace. Dostupná data o kulturní participaci dále dokládají velkou míru zapojení občanů do kultury. Sledování účasti na kultuře je zaměřeno především na pasivní účast. Aktivní účast, zejména v nových formách, dosud nebyla statisticky zachycena. **Tabulka 1** udává časový přehled o počtu kulturních subjektů a jejich návštěvníků ve sledovaných oblastech. Obecným trendem je růst kulturní participace i související nabídky kulturních služeb ve formě počtu subjektů. Data tak zachycují širší společenské trendy a současně posun uvnitř sektoru, kde práce s publikem začala být prioritou.

Rostoucí role kultury v životě občanů není vlastní pouze ČR, ale je celosvětovým trendem. V návaznosti na to se pak dále zvyšuje i ekonomický význam kultury. Dlouhodobě však v ČR nebyla data v této oblasti systematicky sbírána a analyzována. Na základě výzkumného projektu Institutu umění – Divadelního ústavu⁵⁾ a ve spolupráci s Českým statistickým úřadem a NIPOS byl nicméně v rámci účtu kultury vytvořen bližší přehled v rámci tzv. trojsektorového dělení kultury na kulturní sektor, kulturní průmysly a kreativní průmysly. Ten poskytuje jasnější, ale vzhledem k dostupnosti a přesnosti získávání dat zatím pouze orientační přehled o podílu jednotlivých oblastí na celkových datech účtu.⁶⁾

Podrobnější přehled dále poskytují i výsledky účtu kultury zpracované NIPOS a Českým statistickým úřadem.⁷⁾ V roce 2018 zjištěný objem produkce v kulturním sektoru dosáhl 2,09 % (255,2 mld. Kč) na celostátní produkci. Úroveň hrubé přidané hodnoty (HPH) pak dosáhla 2,19 % (105,2 mld. Kč) z celkového HPH vytvořeného v ekonomice. Podíl na HDP však byl poměrně nižší a představoval 1,47 % (78 mld. Kč). Rozdíl v porovnání s HPH je dán relativně nízkou úrovní daní vztahujících se ke kulturnímu sektoru, a naopak vysokou částkou přijatých provozních dotací. Celkově hospodaření sektoru kultury skončilo v roce 2018 kladným výsledkem ve výši 17,5 mld. Kč, což odpovídá ziskové marži přibližně ve výši 6,4 %.

Z dostupných údajů vyplývá, že v roce 2018 pracovalo v kultuře 112,4 tisíc pracovníků, z toho 23,9 tisíc dobrovolníků bez nároku na odměnu. Zachytit skutečný počet osob pracujících v KKS je však prakticky nemožné, jelikož zde dominují mikrosubjekty či jednotlivci a dále osoby vykonávající práci na základě dohod, dobrovolníci a také OSVČ či podnikatelé a jejich rodinní příslušníci. To současně vede i k nejistému postavení pracovníků v kultuře. Přepočtený počet zaměstnanců kulturního sektoru pak představuje 2,2 % z počtu zaměstnanců pracujících v celé ekonomice.⁸⁾ Celkový rozsah pracovního zapojení v kulturních aktivitách včetně institucí bez kulturního zaměření dosahoval v roce 2018 výše 214,3 tisíce osob.

Část KKO však aktuální statistický přehled kvůli jejich pestrosti nezachytí a jejich dopady jsou tak podhodnoceny. Současně pak zahraniční příklady ukazují, že multiplikační efekt kultury a KKO na maloobchod, pohostinství či turismus jsou zásadní.⁹⁾ Ze statistiky národních účtů Českého statistického úřadu lze ale získat údaje o kulturní produkci vytvořené organizacemi s jinou než převažující kulturní činností (např. televizní vysílání poskytovatelů internetových služeb).¹⁰⁾ Celková kulturní produkce těchto organizací dosahovala v roce 2018 přibližně výše 110 mld. Kč. Pokud bychom ji přičetli k celkové produkci kulturních organizací, mohli bychom vyčíslit kulturní produkci na 2,98 % celostátní produkce (365,1 mld. Kč). Do těchto výsledků samozřejmě není započítána společenská a umělecká hodnota kultury.

²⁾ Eurostat. 2015. Mean household expenditure on cultural goods and services; dostupné na: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Mean_household_expenditure_on_cultural_goods_and_services,_2015_CP2019.png

³⁾ Eurostat. 2015. Distribution of mean household expenditure on cultural goods and services; dostupné na: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/images/3/3e/Distribution_of_mean_household_expenditure_on_cultural_goods_and_services%2C_by_expenditure_purpose%2C_2015_%28%25%2C_share_of_all_household_cultural_expenditure%29_CP2019.png

⁴⁾ Special Eurobarometer 466. 2017. Self-reported barriers preventing access to cultural heritage sites or activities; Více obyvatel zdůrazňuje cenu jako klíčovou bariéru jen v Řecku (52 %), Francii (46 %), Maďarsku (46 %), Lotyšsku (43 %) a Belgii (41 %); ČR (40 %).

⁵⁾ Jedná se o výzkumný projekt Mapování kulturních a kreativních průmyslů, který v letech 2011–2015 zpracoval Institut divadelního umění.

⁶⁾ Vybrané ukazatele v trojsektorovém členění kultury za rok 2018 jsou dostupné zde: <https://www.czso.cz/documents/10180/122363212/0900052006.pdf/86d242f9-eaa5-465e-87de-1c143cf26cf5?version=1.1>

⁷⁾ Výsledky účtu kultury od roku 2009 jsou dostupné na: <https://www.statistikakultury.cz/satelitni-ucet-kultury/>; Je nutné podotknout, že u makroekonomických přehledů se jedná spíše o odhady než o přesné kalkulace, jelikož klasifikace ekonomických činností (CZ-NACE) v ČR není dostatečně přesná.

⁸⁾ Širší pojetí KKS a nepřepočtený stav v rámci statistiky EUROSTAT uvádí 3,6 % v roce 2019 (viz EUROSTAT. 2019. Culture statistics – cultural employment; dostupné na: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Culture_statistics_-_cultural_employment)

⁹⁾ Česká republika dosud nedisponuje přehledem jako například Rakousko, kde proběhlo již osm kol mapování KKO (viz <https://www.kreativwirtschaft.at/en/achter-oesterreichischer-kreativwirtschaftsbericht/>). Ačkoliv jsou kulturní a kreativní odvětví typická svou neskutečnou pestrostí a fragmentací, hlavní komplikací je spíše strukturální problém celé ČR v oblasti evidence ekonomických činností.

¹⁰⁾ Následující přehled je založen na datech statistiky národních účtů Českého statistického úřadu a NIPOS; dostupné na: <https://www.statistikakultury.cz/satelitni-ucet-kultury/>

Tabulka 1 – Údaje o počtu kulturních subjektů a počtu návštěvníků

	1995	2005	2010	2015	2018	2019
Knihovny						
Počet knihoven	6 179	5 920	5 415	5 354	5 317	5 307
Počet návštěvníků (na 1 000 obyvatel)	1 391	2 000	2 104	2 239	2 070	2 068
Počet výpůjček (na 1 000 obyvatel)	5 557	7 033	6 349	5 696	4 960	4 799
Muzea						
Počet muzeí	333	457	477	484	477	479
Počet expozic a výstav	3 912	5 420	5 675	6 319	6 126	6 208
Počet návštěvníků (na 1 000 obyvatel)	863	892	885	1 116	1 346	1376
Památky						
Počet hradů, zámků a ostatních památek za vstupné	145	269	284	315	327	326
Počet návštěvníků (na 1 000 obyvatel)	843	1151	1075	1 234	1 340	1 396
Divadla						
Počet divadel (bez stagion)	96	143	160	180	174	178
Počet návštěvníků (na 1 000 obyvatel)	508	486	552	595	609	640
Hudební soubory						
Počet hudebních těles	N/A	44	47	72	55	68
Počet návštěvníků (na 1 000 obyvatel)	N/A	45	42	47	49	49
Festivaly						
Počet festivalů	N/A	N/A	348	485	483	471
Počet návštěvníků festivalů a doprovodných programů (na 1 000 obyvatel)	N/A	N/A	212	294	405	401

Zdroj: NIPOS; veřejné a soukromé instituce dohromady

Ekonomické výsledky kultury obecně vykazují vzestupný trend, přičemž se zvyšuje zejména tvorba zisku. Průměrné hodnoty však málo povídají o celku. KKS je extrémně pestrý a různé části dosahují odlišných výsledků. V zásadě se dá sektor rozdělit na část zaměřující se z větší části na produkci ekonomických hodnot a na část zaměřující se z větší části na produkci hodnot společenských a uměleckých. Tomu odpovídá i obecná úroveň soběstačnosti, tj. poměr tržeb k celkovým výdajům, který při průměrné výši například u kulturního dědictví tvoří jen 48,9 % a v scénickém umění pouze 34,9 %; naopak v designu se jedná o 106,5 %, v architektuře 107,8 % a u herního vývojářství o 122,7 %. Rozdílné hodnoty ekonomických ukazatelů jsou také zřetelné i v oblasti investic a průměrné mzdy.

Při průměrné intenzitě investic v přepočtu 183,6 tis. Kč na zaměstnance v celém kulturním sektoru dosahují v oborech kulturního a uměleckého jádra investice jen 100,3 tis. Kč, v kreativních odvětvích 188,3 tis. Kč a v kulturních odvětvích až 331,3 tis. Kč. Zejména poslední jmenovaná oblast zaznamenává v posledních letech značný nárůst investic. I v rámci jednotlivých oblastí však existují vnitřní rozdíly. Například u kulturních odvětví dochází, podobně jako ve zbytku světa, k trvalému poklesu výkonu u periodického tisku. Naopak audiovizuální sektor setrvale roste, zejména i díky rapidnímu rozvoji herního vývojářství, jehož obrat v posledních pěti letech rostl v průměru o 29 % ročně a od roku 2017 se tak zdvojnásobil.¹¹⁾

Rozdíl v ekonomické výkonnosti se pak dále přelévá i v rámci mezd. V sektoru kulturních odvětví průměrná měsíční mzda těsně přesáhla 25 tisíc Kč, v tisku to bylo více než 27 tisíc Kč, v reklamě a architektuře pak více než 33 tis. Kč a v médiích až přes 40 tisíc Kč. Obecně pak průměrná hrubá měsíční mzda v kultuře v roce 2018 dosáhla 29 618 Kč, je tedy o 2 250 Kč (tj. o 7,1 %) nižší než průměrná mzda v ČR ve stejném období. Časový přehled ukazuje, že zaostávání mezd v kultuře za průměrnou mzdou se stále prohlubuje. Zatímco v roce 2015 dosahovala průměrná hrubá mzda v kultuře 97,6 % celostátní úrovně průměrné mzdy, v roce 2016 to bylo již 94,6 %, v roce 2017 jen 93,2 % a v roce 2018 pouze 92,9 %. Prohlubování vnitřních rozdílů v KKS i zaostávání za průměrnou mzdou v ČR bude mimo jiné záviset i na rozsahu veřejné podpory neziskových aktivit.

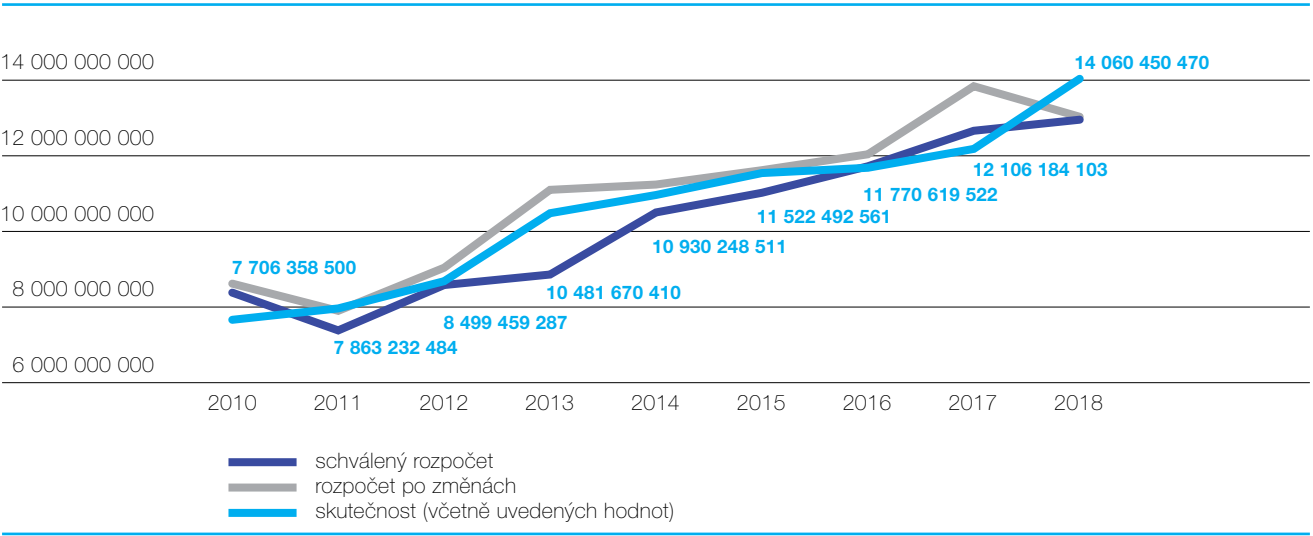
Aktuálně probíhající krize pak sektor také zasáhne nerovnoměrně. V předchozím krizovém období let 2011–2013 byla průměrná dynamika růstu hrubé přidané hodnoty v tradiční kultuře o 5,9 procentních bodů vyšší, v letech 2013–2018 se tento rozdíl snížil na 2,5 procentních bodů. Oblasti tradiční kultury zaměřené na publikum (např. kulturní dědictví, scénické a výtvarné umění) překonaly i díky vysoké kulturní participaci v ČR ekonomickou krizi snadněji než KKO zaměřená především na trh bez stálého obecnstva. Naopak aktuální krize způsobená COVID-19 zasáhla primárně tyto oblasti, neboť oborům závislým na živých prezentacích s publikem byla zcela znemožněna jejich výdělečná činnost a mnoho osob se tak ocitlo v tíživé situaci. Díky rapidnímu rozvoji digitalizace se některé obory budou moci krizi lépe přizpůsobit.

Veřejné financování kultury ¹²⁾

Veřejný sektor se v roce 2018 podílel na financování kultury 15,2 % (41,4 mld.).¹³⁾ Oproti roku 2013 se jedná o drobný pokles (z 15,8 %). Naopak podíl podniků na financování kultury vzrostl z 62,5 % v roce 2013 na 63,8 v roce 2018. Opět se ale situace značně lišila v rámci jednotlivých oblastí KKS. Například v oblasti kulturního dědictví, scénického umění, nebo v uměleckém vzdělávání tvoří veřejné rozpočty více než 60 % podíl. Naopak v tržně orientovaných odvětvích, jako jsou tisk, média, architektura či reklama, jsou primárním zdrojem financování podniky a domácnosti.

Množství veřejných výdajů na kulturu pak přesněji zachycují výdaje na jednoho obyvatele (ve všech úrovních veřejné správy). V roce 2010 se jednalo o 3446 Kč na jednoho obyvatele a v roce 2018 pak o 3 890 Kč. Nicméně pokud částku očistíme o vliv inflace, jedná se v roce 2018 o menší náklady na kulturu na jednoho obyvatele. **Graf 1** ukazuje vývoj celého rozpočtu MK mezi lety 2010 a 2018 v absolutních číslech. Poměr rozpočtové kapitoly MK k celkovému rozpočtu v roce 2019 činil 0,98 %. Zdánlivě se tak nejedná o zásadní rozdíl oproti roku 2010, kdy rozpočtová kapitola MK představovala 0,96 %. Avšak od roku 2013 jsou součástí rozpočtu MK i výdaje dle zákona o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi, které MK formálně za český stát vypořádává. V roce 2019 představovaly přibližně 3,289 mld. Kč. Rozpočtová kapitola MK očištěná o tuto položku tak představuje pouze 0,76 % státního rozpočtu. Pokles státních výdajů na kulturu o pětinu nekorresponduje s aktuálním rozvojem v KKS, včetně růstu hospodářské důležitosti KKO jako součásti kreativní ekonomiky 21. století.

Graf 1 – Vývoj výdajů kapitoly 334 Ministerstva kultury (v Kč)

Zdroj: Závěrečný účet Ministerstva kultury za rok 2018, str. 5

¹¹⁾ GDA.cz, KROUPAHELÁN. 2020. ČESKÉ POČÍTAČOVÉ HRY; dostupné na: https://gda.cz/wp-content/uploads/2020/06/Studie_GDACZ_2020.pdf

¹²⁾ Zdrojem je Český statistický úřad, NIPOS. 2020. Výsledky účtu kultury za rok 2018; dostupné na: <https://www.czso.cz/documents/10180/122363212/090005-20.pdf/f1dcd720-8790-432d-bc12-c2a80c4bcb0?version=1.1>

¹³⁾ Více než 33,3 mld. Kč bylo určeno na provozní účely a téměř 8,1 mld. Kč na investice.

Tabulka 2 ukazuje podrobnější rozložení skutečných výdajů státního rozpočtu v kapitole MK za rok 2018. Své základní funkce plní MK zejména skrze státní příspěvkové organizace, jejichž počet je aktuálně 31. Téměř dvě třetiny výdajů na zřízené příspěvkové organizace představuje příspěvek na jejich provoz, což lze označit za mandatorní výdaje. Obdobná situace je i v rámci dalších oblastí a zásadní relokace rozpočtu MK je tak prakticky vyloučena. Podpora nových oblastí v rámci KKS by tak nutně musela být spojena s navýšením zdrojů například na úroveň roku 2010, tj na 0,96 % rozpočtu, a s využitím externích prostředků, např. evropských fondů. V rámci těchto mantinelů nicméně dochází k drobným úpravám ve výdajích ministerstva. Ve sledovaném období 2008–2019 byl např. v celkových výdajích MK do oblastí umění průměrný absolutní přírůstek 87,7 mil. Kč a průměrný koeficient růstu 1,05. Od roku 2011 tak dochází k postupnému navyšování výdajů na tuto oblast. Například program státní podpory profesionálních divadel a stálých profesionálních symfonických orchestrů a pěveckých sborů byl od roku 2015 kontinuálně navyšován z 85 mil. Kč na 225,3 mil. Kč v roce 2019.¹⁴⁾

Tabulka 2 – Specifické výdaje kapitoly Ministerstva kultury

Oblast	v tis.Kč	v %
Příspěvkové organizace zřízené Ministerstvem kultury	7 089 291	65,9
Státní fond kinematografie	988 273	9,2
Záchrana a obnova kulturních památek	817 812	7,6
Kulturní služby, podpora živého umění	808 214	7,5
Věda, výzkum, inovace	598 107	5,6
Plnění úkolů Ministerstva kultury	371 147	3,5
Materiálně technická základna regionálních kulturních zařízení	45 249	0,4
Podpora kultury národnostních menšin	33 412	0,3
Celkem	10 751 505	100

Zdroj: Závěrečný účet Ministerstva kultury za rok 2018, str.17–18

Státní výdaje představují přibližně jen 27,8 % veřejných výdajů na kulturu. Veřejné financování kultury má jasně územní rozměr, kdy zbývající výdaje vynakládají z 27,2 % kraje a z 45 % obce. Neméně důležité je financování ze soukromých zdrojů firem a občanů. To se často zaměřuje na odlišné oblasti KKS než veřejné výdaje. **Tabulka 3** ukazuje zaměření výdajů do tržních oblastí reklamy, audiovizí a tisku. V tomto ohledu jsou soukromé výdaje komplementární k výdajům veřejným. Soukromé výdaje se více řídí tržním principem. Veřejné výdaje naopak více podporují oblasti, které produkují společenské a umělecké hodnoty, a chrání je tak před selháním trhu.

Tabulka 3 - Výdaje ze soukromých zdrojů na kulturu za rok 2018 (tis. Kč)

Oblast	
Kulturní dědictví	8 203 227
Scénická umění	6 804 826
Výtvarné umění	11 546 537
Periodický a neperiodický tisk	34 218 893
Audiovizuální a interaktivní technika	49 157 787
Architektura	28 205 598
Reklama	84 943 288
Umělecké vzdělávání	1 168 200
Správa v oblasti kultury	1 123 268
Nezařaditelné – ostatní záležitosti kultury	3 307 265
Celkem	228 678 889

Zdroj: Výsledky Účtu kultury za rok 2018, Český statistický úřad, NIPOS, Praha 2020.

SWOT analýza jako obecné východisko Státní kulturní politiky

Novému pojetí dokumentu Státní kulturní politiky odpovídá i souhrnné kvalitativní zhodnocení stavu kultury navazující na deskriptivní přehled stavu KKS v ČR. Tato kapitola proto předkládá komplexní analýzu silných a slabých stránek českého KKS spolu s aktuálními příležitostmi a hrozbami (tzv. SWOT analýza). Jako vhodná úroveň analýzy byla pro tento dokument stanovena úroveň státní, jelikož mezi hlavní úkoly MK obecně patří:

- zajišťování vhodného právního prostředí pro rozvoj KKS,
- péče o kulturní organizace a projekty s celostátní důležitostí,
- podpora reprezentace české národní kultury,
- spolupráce s oběma úrovněmi územní samosprávy a metodická podpora veřejné správy

Vnitřní faktory se tak orientují na státní správu, zejména na MK, a vnější faktory na okolnosti nad rámec možností působnosti MK, jako je například obecný charakter sektoru či aktivity zbytku veřejné správy. Tento systematický postup je vhodný pro nové nastavení strategického směřování ministerstva a jeho hlavní výhodou je přehlednost.

Tabulka 4 uvádí přehled příležitostí a hrozeb pro KKS spolu s jeho silnými a slabými stránkami. Souhrnně se dá konstatovat, že mezi silné stránky a související příležitosti patří dlouhá kulturní tradice ČR. Ta představuje zásadní vstupní kapitál pro rozvoj KKS a globální konkurenční výhodu. K dlouhé tradici se váže i hustá kulturní infrastruktura budovaná již od počátků první republiky. Ta vytváří dobré podmínky pro širokou kulturní participaci a následnou vysokou kulturní gramotnost českých občanů. Současně pak ČR disponuje širokou základnou kreativních profesionálů, kteří jsou jedním z motorů inovací i mimo KKS. Veřejná podpora dále probíhá na více úrovních a kultura je podporována i místními samosprávami.

¹³⁾ Jedná se o skutečné čerpání této kapitoly.

Slabé stránky a hrozby korespondují s pestrostí a hloubkou českého KKS. Ten vyžaduje odpovídající systematickou péči, která však zatím není jednou z priorit veřejné správy. Hlavním problémem zůstává nedostatečné financování. To se odráží v problematickém udržování stávající kulturní infrastruktury. Podobně problematický je i stav právního prostředí v oblasti KKS, ve kterém například chybí prvky lépe upravující financování kultury z veřejných zdrojů, ekonomické aktivity či postavení pracovníků KKS. Většinu sektoru pak představují jednotlivci a malé a střední podniky (zejména mikropodniky do devíti zaměstnanců). Ty podobně jako v jakémkoliv jiném sektoru narážejí na limity vlastní kapacity a nedostupné financování. Výsledkem je závislost částí KKS na veřejném financování. Poslední souhrnnou oblastí je nedostatečné zohlednění společenské a ekonomické role kultury ve veřejném prostoru. To vede k malému začlenění kultury do širších strategií a nedostatečnému využití jejího potenciálu.

Tabulka 4 – Silné a slabé stránky, příležitosti a hrozby

Silné stránky (S – Strengths)
Silný veřejný sektor a tradice veřejné podpory kultury
Existence různých nástrojů finanční podpory kultury ze strany státní správy
Vysoce funkční model a nastavení Státního fondu kinematografie
Rozvinutý neziskový sektor včetně spolkových a neprofesionálních aktivit
Inovativní a kvalitní živé umění
Ucelený systém formálního a neformálního vzdělávání nabízející široký výběr oborů v rámci KKS
Unikátní síť základních uměleckých škol
Stabilní státní příspěvkové organizace s vysoce kvalitní produkcí kulturních aktivit vytvářející vysoce kvalifikovaná odborná pracovní místa
Rozvinutý kulturní turismus s globálním rozsahem podporovaný státní správou
Existující nástroje pro ochranu a udržování kulturního dědictví
Vícezdrojové financování vědy a výzkumu v oblasti KKS zejména skrze program NAKI a program ÉTA (nově SIGMA) agentury TAČR
Politická shoda na nutnosti veřejné podpory kultury
Slabé stránky (W – Weaknesses)
Dosavadní nejasná vize Státní kulturní politiky
Nedostatečné financování KKS
Nízká úroveň spolupráce a koordinace kulturní politiky v oblasti metodiky a financování na úrovni státu, regionů a měst
Nedostatečně rozvinuté právní prostředí KKS
Nedostatečná informovanost o nástrojích podpory v rámci KKS a malé zohlednění potřeb KKS v programech jiných ministerstev
Neefektivní nastavení Státního fondu kultury
Nedostatečné zohlednění hospodářské role KKO v rámci státní správy
Malé využití kulturní diplomacie a malé začlenění KKO do ekonomické diplomacie ČR
Malá podpora pro další vzdělávání a síťování v rámci KKS a nezohlednění KKS v rámci neformálního vzdělávání
Malá podpora mezioborových studijních programů i předmětů v již existujících programech
Nížší efektivita systému řízení a financování příspěvkových organizací a relativně nízké finanční ohodnocení zaměstnanců v kulturních organizacích
Neefektivní řízení procesů a nedostatečná personální kapacita MK, zejména v oblasti procesního řízení dotačního systému
Nedostatečný sběr a analýzy dat; omezená evidence-based policy MK
Neexistence strategie pro digitalizaci kulturního obsahu
Malá koordinace a propojení výzkumu a výzkumných aktivit s činností MK (tj. výzkumu pro potřeby orgánů státní správy)

Příležitosti (O – Opportunities)
Synergie podpory a jasný strategický rámec pro KKS ze strany státní správy, veřejné správy a Evropské unie
Příklady dobré praxe podpory KKS na lokální úrovni
Dobré podmínky pro internacionalizaci KKS ve formě světové úrovně českého KKS, historicky dobré jméno českého KKS
Vysoká kulturní participace, kulturní gramotnost a kreativita české společnosti vycházející z dlouhé tradice kultury
Velká zásoba talentu a profesionálních dovedností
Možnost dalšího využití husté sítě památek, kulturních organizací a další kulturní infrastruktury s různorodým zaměřením aktivit
Digitalizace KKS
Inovační potenciál KKS, která umožňují přechod k zelenější ekonomice s vysokou přidanou hodnotou
Zvyšující se poptávka po kulturním obsahu a kreativních řešeních poskytovaných KKS, včetně velmi specializovaných produktů a služeb
Možnost využití KKS k reprezentaci ČR
Pozitivní dopady zaměstnanosti v KKS
Možnost financování KKS v rámci Národního plánu obnovy
Hrozby (T – Threats)
Nerovný přístup ke kulturní participaci v rámci ČR
Struktura KKS tvořeného převážně jednotlivci a mikrosubjekty do devíti zaměstnanců
Omezený přístup KKS k soukromému financování a nejasné právní nastavení kooperativního financování kultury.
Pouze lokální charakter a omezená orientace jen na domácí trh u některých částí KKS
Malý domácí trh
Omezená spolupráce mezi různými typy kulturních organizací a obecně malá informovanost o možnostech spolupráce
Omezená spolupráce a přenos znalostí či inovací napříč KKS, veřejnou správou, akademickou obcí, hospodářstvím a občanskou společností (tzv. quadruple helix)
Rychlý technologický vývoj v KKS a současně špatný stav a zastaralé vybavení kulturní infrastruktury a nutnost velkých investic
Tendence nadřazovat soukromé zájmy a výstavbu nad veřejný zájem na ochraně kulturního dědictví
Nedostatečná kapacita zastřešujících a profesních organizací v KKS
Nedostatečná manažerská a administrativní kapacita v KKS
Malá znalost společenských a ekonomických přínosů KKS v rámci veřejnosti
Globální konkurence a boj o talenty v rámci KKO
Jednoduchost kopírování obsahu
Nízká stabilita pracovního prostředí v rámci KKS a zaostávání platů v kultuře za průměrnou mzdou v ČR
Nerovnosti v přístupu k financování uvnitř KKS
Klimatická krize
Ekonomická krize spojená s dopady pandemie způsobené COVID-19
Riziko budoucí destabilizace kulturního a uměleckého vzdělávání ve formálním základním vzdělávání
Nedostatečné zohlednění veřejného zájmu v oblasti ochrany a udržování kulturního dědictví

Druhým krokem SWOT analýzy je rozbor čtyř hlavních oblastí, které vzniknou syntézou vnitřních a vnějších faktorů.¹⁵⁾ První skupina (S-O) se orientuje na spojení silných vnitřních stránek státní správy a vnějších příležitostí, které pomáhají maximalizovat pozitivní výstupy. Popisuje tak situaci, kdy státní správa naplňuje svůj potenciál ve vztahu ke KKS. Druhou skupinou (W-O) je využití vnějších příležitostí k omezení negativních dopadů vnitřních slabých stránek státní správy. Třetí oblast (S-T) představuje využití silných stránek státní správy k omezení negativních dopadů vnějších hrozeb. Poslední část (W-T) se pak soustředí na omezení hrozeb, které jsou spojeny s vlastními slabými stránkami státní správy.

¹⁵⁾ Jedná se o silné stránky a příležitosti (S-O), slabé stránky a příležitosti (W-O), silné stránky a hrozby (S-T) a slabé stránky a hrozby (W-T).

Dopady krize způsobené pandemií COVID-19

Krize vyvolaná COVID-19 patří mezi největší externí hrozby a dopadla tvrdě na celou společnost. Ekonomické dopady však nejsou rozloženy rovnoměrně KKS patří spolu s cestovním ruchem mezi jednu z nejvíce zasažených oblastí. ČR navíc patří mezi více postižené státy EU. V rámci analýzy je proto krizi vyvolané pandemií věnován zvláštní prostor nad rámec SWOT analýzy. Kapitola si neklade za cíl pojmenovat dopady na všechny oblasti KKS a podobně i SKP si neklade za cíl nastavovat aktuální řešení. K důkladnému popisu dopadů krize na KKS by byl nutný dokument rozsahem přesahující celou SKP. Následující text slouží k ilustraci specifčnosti KKS a rozdílnosti dopadů uvnitř sektoru. Kapitola samotná poskytuje základ pro následné řešení dlouhodobých dopadů krize a zdůrazňuje oblasti nutné k zvyšování odolnosti KKS vůči krizím budoucím.

KKS představuje provázaný ekosystém skládající se zejména z mikrosubjektů a jednotlivců. Důležitou roli v ČR hraje i hustá síť větších institucí. Aktéři uvnitř KKS jsou ve vztahu vzájemné závislosti, ve kterém dochází ke sdílení inspirace. To umožňuje šíření inovací napříč KKS i do dalších sektorů.¹⁶⁾ Již před krizí byl proto KKS charakteristický svou křehkou organizační strukturou. Současně se KKS vyznačoval i nestandardními typy pracovní činnosti jako je například práce na autorský honorář. Výsledkem bylo nestabilní pracovní prostředí pro velké množství aktérů vyznačující se velkou mírou nejistoty.¹⁷⁾ Hlavním důvodem byl mj. projektový typ práce. Úspěšnost projektů se nedá předem předpokládat a stojí na zapojení a spolupráci mnoha aktérů. Krize proto KKS zasáhla na nejcitlivějších místech a došlo k narušení celého ekosystému. Na rozdíl od tradiční ekonomické krize přitom byla možnost adaptace pro některé aktéry zásadně omezená. Díky narušení sítě spolupráce a obecnému omezení investic v ekonomice byla oslabena i mezisektorová spolupráce KKS.

Krize zdůraznila jak silné, tak slabé stránky veřejné podpory KKS. Oblasti a subjekty podporované již před krizí bylo zásadně jednodušší podpořit i během pandemie. První záchranný balíček za 1 mld. Kč pro KKS tak směřoval do neziskového profesionálního živého umění a byl určen pro všechny subjekty, které byly pravidelnými adresáty dotací. Pro následující období pak došlo k navýšení programu Kulturní aktivity na 664 milionů korun, programu státní podpory profesionálních divadel, symfonických orchestrů a pěveckých sborů na 700 milionů a alokaci 500 milionů na podporu jak živého umění, tak veřejně přístupných památek, muzeí a galerií. V reakci na krizi pak byly rozvolněny podmínky pro čerpání dotací a oproti minulým letům je tak možné z dotace hradit provozní náklady, stejně jako náklady na akci, která nebyla kvůli epidemii v plném rozsahu realizovatelná. Podobně i hustá síť příspěvkových organizací v ČR zvýšila díky veřejné podpoře odolnost českého KKS oproti situaci v zemích, které tímto způsobem kulturu nepodporují.

Podstatně komplikovanější je však situace v oblastech, které česká státní správa teprve rozvíjí. Jedná se zejména o subjekty na pomezí gescí MK a MPO. Celosvětová praxe ukazuje, že obecné záchranné programy nejsou dostatečně flexibilní, aby efektivně podpořily KKS.¹⁸⁾ Podpora pro pracovníky často nedokáže zohlednit nestandardní formy pracovních činností. Příkladem je omezená účinnost kompenzačního bonusu pro OSVČ v českém KKS. Podpora pro instituce se pak ze stejného důvodu nemusí projevit na podpoře umělců a umělkýř.

Problém specifického charakteru KKS řeší většina států vznikem programů specificky zaměřených na tuto oblast. Bez předchozí zkušenosti a stabilního systému zastoupení skrze oborové asociace se však jedná o extrémně administrativně náročný úkol. To prokázaly první dvě výzvy programu COVID – Kultura, na které bylo celkem alokováno 900 mil. Kč, které byly určeny pro podnikající subjekty i jednotlivce. Na třetí výzvu tohoto programu pro OSVČ a firmy z oblasti živého umění pak bylo vyhrazeno 800 mil. Kč. Aktuálně poslední výzva schválená 14. 6. 2021 s alokací 200 mil. Kč se zaměřila na subjekty, které provozují celoročně či sezónně veřejně přístupnou kulturní památku v jiném než státním vlastnictví zpřístupněnou za vstupné.

Úpravy výzvy z ledna roku 2021 ukazují cestu k urychlení vyplacení podpory.¹⁹⁾ Krize tak potvrdila výhodu již existujících systematických nástrojů, když například Státní fond kinematografie byl schopen samostatně připravit a efektivně administrovat výzvu pro oblast audiovize s alokací 200 mil. Kč. Souhrnně MK v roce 2020 vynaložilo v boji s COVID-19 více než 1,18 mld. Kč, při zohlednění standardních dotačních řízení v rámci živého umění, u nichž došlo k rozvolnění podmínek až 1,74 mld. Kč. Do této částky nejsou počítány výše zmíněné výzvy v programu COVID – Kultura. **Tabulka 5** uvádí přehled výdajů MK na boj s pandemií nad rámec záchranných balíčků vlády.

Tabulka 5 – Výdaje MK za rok 2020 v souvislosti s COVID-19 (skutečnost v Kč)

Výdaje spojené s epidemií COVID-19 (digitální obsah)	29 378 700
Výdaje spojené s epidemií COVID-19 (filmové festivaly)	41 795 092
Výdaje spojené s epidemií COVID-19 (performativní umění, knihovny a knižní nakladatelé)	210 152 525
Výdaje spojené s epidemií COVID-19 (muzea a galerie)	8 269 087
Výdaje na program státní podpory profesionálních divadel a stálých profesionálních symfonických orchestrů a pěveckých sborů	190 000 000
Podpora audiovizuálního průmyslu a kinematografie prostřednictvím programu ve správě Státního fondu kinematografie	98 000 000
Zvýšený příspěvek na provoz příspěvkovým organizacím MK v souvislosti s výpadkem vlastních výnosů zřizovaných organizací	600 000 000
Ochranné pomůcky převzaté od HZS odborem PO pro zřizované organizace	1 032 922
Převod do MPO – centrální zajištění dezinfekčních prostředků v souvislosti s pandemií koronaviru COVID 19	2 496 599
Výdaje ministerstva (úřadu) na nákupy roušek, ozón generátoru, dezinfekcí, materiálu, apod.	152 035
Celkem	1 181 276 960

Kvůli vzájemné provázanosti bude v dlouhodobém měřítku zasažen celý KKS. Dopady krize však nejsou v KKS rozloženy rovnoměrně a značně se liší v rámci jednotlivých odvětví.²⁰⁾ Nejvíce zasaženými oblastmi jsou územně vázané subjekty, které jsou závislé na prodeji vstupného jako svém hlavním příjmu. Jedná se především o scénická umění (zejména divadlo, tanec, performační aktivity, cirkus aj.) a festivaly. Spolu se ztrátou příjmu ze vstupného došlo k výpadkům příjmů i v souvisejících oblastech jako je catering, reklama, či z pořádání dalších akcí jako např. kurzů atp. Krize jim současně znemožnila plnohodnotně plnit svou roli zdroje inspirace a inovací pro KKS.²¹⁾ Možnosti k přizpůsobení se krizi v oblasti scénických umění přitom byly na rozdíl od některých jiných oblastí značně omezeny. Díky veřejné podpoře se pak v o něco lepší situaci nacházely příspěvkové organizace.²²⁾

Scénická umění a festivaly jsou součástí širšího ekosystému, jehož základní charakteristikou je vzájemná provázanost a závislost jednotlivých aktérů. Tento křehký ekosystém byl krizí zcela zásadně narušen a největším dopadům byli vystaveni jednotlivci. Scénická umění a festivaly jsou proto charakteristické největšími negativními dopady krize na zaměstnanost v KKS. Nejedná se přitom pouze o umělecké, ale například i o administrativní či technické pracovníky. Všichni se bez stálého úvazku často pohybují mezi více institucemi. Během tradiční ekonomické krize se proto mohou případně flexibilněji přizpůsobit. V současné situaci však není možné nahradit úvazek u jedné instituce úvazkem jiným. Plošná opatření pro zaměstnance je navíc díky zvláštnímu charakteru pracovněprávních vztahů často nezasáhnou. Mezi dlouhodobé dopady proto patří rozpad aktuálních sítí a porušení celého kreativního ekosystému. Zásadní dopady budou zejména v oblasti lidského kapitálu, kde s ohledem na nestabilní pracovní prostředí hrozí odliv kvalifikované pracovní síly do jiných oblastí ekonomiky. V oblasti veřejných institucí je pak nutné zajistit efektivní spolupráci mezi více aktéry na státní i lokální úrovni.

¹⁶⁾ Jedná se o tzv. spill-over effect. V rámci KKS se jedná zejména o tři oblasti. První je přenos znalostí bez přímého ekonomického dopadu na jejich stvořitele. Například neziskové oblasti kultury vytváří umělecké inovace, které se šíří sektorem. Ziskové i neziskové subjekty jich mohou dále využít. Druhá oblast má přímou vazbu na ekonomiku nad rámec samotného KKS, když například KKO zvyšují konkurenceschopnost podniků. Poslední oblastí je vytváření sítě a jejich dopad na konkrétní území. Více viz Tom Fleming Creative Consultancy. 2015. Cultural and creative spillovers in Europe; dostupné na: https://www.artscouncil.org.uk/sites/default/files/Cultural_creative_spillovers_in_Europe_full_report.pdf

¹⁷⁾ V rámci anglického jazyka existuje ustálený pojem „precarious work“, který však v jazyce českém nemá ustálený překlad.

¹⁸⁾ viz také OECD. 2020. Culture shock: COVID-19 and the cultural and creative sectors. str. 3, 9–11; dostupné na: https://read.oecd-ilibrary.org/view/?ref=135_135961-nenh9f2w7a&title=Culture-shock-COVID-19-and-the-cultural-and-creative-sectors

¹⁹⁾ Aby nebylo nutné čekat na notifikaci výzvy Evropskou komisí je podpora rozdělována v režimu de minimis (tj. podpora malého rozsahu). Žadatelé pouze podepíšíou čestné prohlášení, že za poslední tři roky nedostali ve formě dotací v režimu de minimis více než 200 000 eur. Vedle scénických umění pak byla podpora rozšířena na profese z oblasti výtvarného umění, literatury a audiovize.

²⁰⁾ viz Policy Department for Structural and Cohesion Policies Directorate-General for Internal Policies. 2021. Cultural and creative sectors in post-COVID-19 Europe. str. 41–55; dostupné na: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/652242/IPOL_STU\(2021\)652242_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/652242/IPOL_STU(2021)652242_EN.pdf); viz také OECD. 2020. Culture shock: COVID-19 and the cultural and creative sectors. str. 14–23; dostupné na: https://read.oecd-ilibrary.org/view/?ref=135_135961-nenh9f2w7a&title=Culture-shock-COVID-19-and-the-cultural-and-creative-sectors

²¹⁾ Přehled o charakteru scénických umění viz Nekolný, Bohumil. 2010. Scénická umění; dostupné na: <https://www.culturenet.cz/coKrmv4d994Swax/uploads/2016/02/Sce%CC%81nicka%CC%81-ume%CC%8Cni%CC%81-Kultumi%CC%81-a-kreativni%CC%81-pru%CC%8Amysly-v-C%CC%8CR.pdf>

²²⁾ Přesné informace o dopadu na podnikatelské subjekty v ČR dosud prakticky neexistují (viz. projekt Institutu divadelního umění, Katedry produkce DAMU a Katedry arts managementu VŠE Mapování dopadů koronaviru na kulturní sektor; dostupné na <https://www.idu.cz/covid>; či mapování Moravskoslezské asociace kulturního sektoru; dostupné na: <https://www.maks-msk.cz/wp-content/uploads/2020/12/2020-10-27-TZ-MAKS-pruzkump-a-dopad.pdf>)

Podstatně zasažena byla i oblast muzeí a galerií. Organizace UNESCO uvádí, že 90 % muzeí bylo celosvětově uzavřeno a 10 % muzeí pak již nemusí znovu otevřít. Evropská krizová opatření byla přísnější a v rámci východní Evropy, kam je řazena i ČR, bylo uzavřeno 98,7 % muzeí. Současně jsou východoevropská muzea méně odolná vůči dopadům krize s ohledem na nižší digitalizaci.²³⁹ Krize sice akcelerovala využití digitalizace. Jen 28 % evropských muzeí má ale zaměstnance věnující se přímo digitální agendě a jen polovina institucí věnuje více jak 10 % rozpočtu na digitalizaci a komunikaci.²⁴¹ Kapacita přizpůsobit se krizi se liší i vnitrostátně a ohroženy jsou zejména malé regionální instituce. Podobná situace je i v oblasti galerií a trhu s uměním.

Některé další aktivity jako péče o kulturní dědictví či výzkum nebyly zcela zastaveny. Veřejné financování zvyšuje odolnosti českých muzeí a galerií. Přesto však má krize jasné dopady na zaměstnanost. Snižování stavů se týká čtvrtiny evropských muzeí a dochází k omezení budoucích projektů. Orientační údaje po první vlně pandemie ukazovaly, že 16,1 % spolupracovníků podnikajících na volné noze bylo propuštěno a 6 % zaměstnanců nebyla obnovena smlouva. Zároveň 14 % zaměstnanců byla smlouva dočasně rozvázána. Ve výsledku tak třetina evropských muzeí snižovala stavby.²⁵¹ Další průběh krize v ČR bude situaci dále zhoršovat.

Z dlouhodobého hlediska bude muzeím a galeriím chybět kapacita provádět činnost a inovovat. Mezi klíčové oblasti patří zejména nedostatek dovedností a kvalifikovaného personálu zejména v oblasti digitalizace, chybějící investiční prostředky k digitalizaci a zastarávající technické vybavení institucí, které limituje možnosti, jak se přizpůsobit krizi. To může omezit rozvoj kulturního turismu v ČR, který je podstatnou součástí regionálního rozvoje.

Neméně zasaženou oblastí jsou také knihy a tisk, jež spojují autory, nakladatele a prodejce.²⁶¹ Vzhledem k uzavření knihkupectví došlo k velkému propadu příjmů, které nedokázal nahradit zvýšený zájem o nová témata a čtenářství obecně. Přesun prodeje on-line je sice možnou strategií k adaptaci pro odvětví jako celek, zásadně však ohrožuje existenci malých a nezávislých subjektů. Snížení prodeje a pozdržení vydávání u přibližně 15 % nových titulů v ČR pak zásadně zasáhlo i autory. Největší dopady jsou opět v oblasti autorů pracujících na volné noze. Mnoho vynaložených nákladů pak není dlouhodobě návratných. Podobně jako v odvětví festivalů i knižní veletrhy jsou napojeny na širší spektrum aktérů nad rámec odvětví.

Oblast hudby pak sdílí podobné problémy jako živé umění. I když se opírá nejen o živá vystoupení, ale i o prodej nahrávek. Dopady uvnitř tohoto odvětví se tak značně liší dle typu subjektu. Největší dopady jsou na živá vystoupení, která byla znemožněna. Nejtěžší následky proto nesou umělci a techničtí pracovníci na volné noze. Podíl nahrávané hudby v rámci celého odvětví se ovšem v posledních šesti letech zvyšoval a krize dále urychlila tento proces i díky schopnosti odvětví využít digitalizace a přijít s novými inovativními postupy.²⁷¹ Nárůst v této oblasti však nedokázal kompenzovat celkový propad příjmů a podobně jako jiná odvětví KKS je i oblast hudby provázaným ekosystémem, kde dopady krize na jednotlivé části nelze jednoduše nahradit růstem jiných.

Krize zasáhla celý KKS a dlouhodobé dopady pocítí i subjekty, které byly schopné se lépe adaptovat. Přesto audiovizí a herní vývojářství patří k oblastem, které krize ohrozila nejméně. Podstatnou roli hraje i změna společenských návyků během krize způsobená domácí izolací, kdy došlo k nárůstu zájmu o vysílání šířící kulturní obsah. Ačkoliv byla přerušena nebo omezena výroba nového obsahu, jednotlivé subjekty se dokázaly adaptovat díky využití staršího obsahu nebo skrze vývoj nových forem. Dopady se pak opět zásadně liší s ohledem na využití digitalizace. Například uzavření postihlo kina podobně jako oblast živého umění.²⁸¹ Investice vynaložené do obsahu nejsou návratné, ve střednědobém horizontu může dojít ke změně spotřebitelských návyků a celosvětové posílení streamování během krize vytváří provozovatelům kin značnou konkurenci. Naopak herní vývojářství zaznamenalo i v roce 2020 růst obrátu.²⁹¹ Obecným problémem stále zůstává porušování autorských práv. Zvýšený zájem o knihy, hudbu, filmy či hry se také projevil na nárůstu pirátství.

Všeobecně tedy okamžité dopady na KKS nejsou rovnoměrné a záleží na typu odvětví i organizace. Celkově však došlo k náhlému poklesu poptávky po placené práci v KKS. Podobně se liší i střednědobé možnosti přizpůsobení. Z dlouhodobého hlediska je největším problémem tzv. brain drain, kdy dochází k odlivu lidského kapitálu z KKS. Zásadním problémem je porušení sítí spolupráce nutných k tvorbě inovací v KKS. S omezením mezistátní mobility byla narušena internacionalizace. Porušení sítí pak omezuje mezisektorovou spolupráci KKS. Celkovým výsledkem tak může být snižování stavů, nezaměstnanost a složitý přístup k financování i v pokrizovém období. Ačkoliv zásadní dopady tak pocítí zejména jednotlivci a mikrosubjekty, krize zasáhne i větší organizace, které jsou s nimi nevyhnutelně provázány. V trochu lepší situaci se krátkodobě nachází síť příspěvkových organizací, která může využít veřejného financování k propadu části příjmů. V dlouhodobém měřítku však bude ohrožena nedostatkem investičních prostředků na nutnou modernizaci.

Dopady krize nejsou pouze ekonomické. Kvůli provázanosti KKS s dalšími sektory a územnímu dopadu je ohrožena i kvalita života či regionální rozvoj. Společenské dopady kultury daleko přesahují KKS. Omezení přístupu občanů ke kultuře má zásadní společenské dopady. Psychologické dopady krize na jednotlivce, či rozklad komunity jsou jen některými z příkladů. Současně se může jednat o změnu návyků i v dlouhodobém měřítku, které neodezní okamžitě s koncem krize.

Krize jako taková však ukázala i schopnost KKS se přizpůsobit. Největší pokrok byl zaznamenán v oblasti digitalizace. Otázkou však zůstává, zda digitalizace dokáže plnohodnotně nahradit některé stávající formy. Současně pak má digitalizace limity s ohledem na dostupné investiční prostředky a dostatečný lidský kapitál v této oblasti. V neposlední řadě celosvětově digitalizace spíše intenzivněji využila již existující kanály a platformy, než se zasadila o vznik nových.³⁰¹

Kreativita vlastní KKS vedla k experimentování s novými formami a vzniku nových obchodních modelů. KKS dokázalo v reakci na krizi vytvořit řadu inovací. Nejedná se přitom pouze o technologické inovace, jak je tento pojem v ČR často chápán, ale například o společenské, umělecké a ekonomické inovace. Krize tak ukázala nutnost začlenění KKS do inovačního ekosystému v rámci veřejných strategií i možné nástroje veřejné podpory těchto oblastí.³¹¹ V neposlední řadě také došlo ke zvýšení vnitrosektorové jednoty nutné pro budoucí efektivní prosazování zájmů KKS.

Silné stránky a příležitosti

Česká společnost je neodmyslitelně spjata s kulturou, která poskytuje prostor pro debatu, sdílení a utváření hodnot i myšlenek. Dochází díky tomu k předávání demokratických norem a kulturního dědictví z generace na generaci. Kultura dává životu jednotlivce i celého národa smysl a kulturní participace tak obohacuje nejen konkrétní účastníky, ale i celou společnost. Český národ a jeho kultura proto stojí na intelektuálním bohatství předchozích generací, které dále rozvíjí a přetváří.

Nejsilnějšími stránkami českého KKS, na které Státní kulturní politika navazuje, jsou hloubka kulturní tradice, talent našich občanů a míra jejich zapojení do kulturní participace. Nové příležitosti umožňují tento obří potenciál české kultury dále rozvíjet. Vysoká kulturní gramotnost a zájem o kulturu poskytují prostor pro vývoj nových forem kulturní participace, které bude možné využívat v dalších oblastech, jako jsou například duševní zdraví nebo boj proti sociální izolaci. Digitalizace dále zpřístupňuje kulturu našim občanům a usnadňuje dialog s okolním světem. Poptávka po kulturním obsahu navíc globálně roste a ČR může mnoho nabídnout i na mezinárodní úrovni.

Státní i veřejná správa již nyní umožňují vytvářet synergické efekty podpory pestrého KKS. Meziresortní iniciativy umožňují širší využití kultury a kreativity v ČR. Dobré příklady lokální praxe pak lze implementovat celostátně nebo umožnit jejich přenos mezi kraji a obcemi. Hustá síť kulturní infrastruktury a využití kultury a kreativity v rámci vzdělávacího systému dále nabízí příležitost k zásadnímu využití KKS i mimo oblast umění. Bude tak možné se strategicky více soustředit i na společenský a ekonomický dopad KKS. Národní plán obnovy navíc nabízí příležitost, jak tyto aktivity okamžitě financovat, a ze současné krize může KKS vyjít silnější a propojenější.

²³⁹ Podíl aktivit převedených na internet ve Východní Evropě je pouze 16,6 % oproti 26,6 % v Západní Evropě, 27,4 % v Latinské Americe a Karibiku či 20,3 % v Asii a Pacifiku (viz UNESCO. 2020. Museums around the world in the face of COVID-19; dostupné na: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000373530>; Jedná se o orientační přehled, který není reprezentativní)

²⁴¹ Celkový přehled dopadů COVID-19 na muzea ve světě viz ICOM. 2020. Museums, museum professionals and COVID-19; dostupné na: <https://icom.museum/wp-content/uploads/2020/05/Report-Museums-and-COVID-19.pdf>

²⁵¹ ICOM. 2020. Museums, museum professionals and COVID-19; dostupné na: <https://icom.museum/wp-content/uploads/2020/05/Report-Museums-and-COVID-19.pdf>

²⁶¹ V širším slova smyslu jsou knihy a tisk dále úzce propojeny s knihovnami a vzdělávacím systémem. Podrobnější informace viz OECD. 2020. Culture shock: COVID-19 and the cultural and creative sectors. str. 21–22; dostupné na: https://read.oecd-ilibrary.org/view/?ref=135_135961-nenh9f2w7a&title=Culture-shock-COVID-19-and-the-cultural-and-creative-sectors; dále také viz Policy Department for Structural and Cohesion Policies Directorate-General for Internal Policies. 2021. Cultural and creative sectors in post-COVID-19 Europe. str. 48–50; dostupné na: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/652242/IPOL_STU\(2021\)652242_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/652242/IPOL_STU(2021)652242_EN.pdf)

²⁷¹ Hall, Stefan. 2020. This is how COVID-19 is affecting the music industry; dostupné na: <https://www.weforum.org/agenda/2020/05/this-is-how-covid-19-is-affecting-the-music-industry/>

²⁸¹ UNIC. 2020. The impact of the Coronavirus outbreak on the European cinema industry; dostupné na: https://www.unic-cinemas.org/fileadmin/user_upload/Publications/Public_-_UNIC_research_-_Coronavirus_impact_on_the_cinema_industry_v96.pdf

²⁹¹ GDA.cz. 2020. České počítačové hry; dostupné na: https://gda.cz/wp-content/uploads/2020/06/Studie_GDACZ_2020.pdf

³⁰¹ Viz Nobre, Guilherme. 2020. Post Covid-19 and the Creative Economy: tendencies and risks; dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/343559059_Post-Covid-19_and_the_Creative_Economy_tendencies_and_risks

³¹¹ Viz začlenění nástroje kreativních voucherů dle dobré praxe Jihomoravského kraje do Národního plánu obnovy (<https://www.kreativnivouchery.cz/manual/>) či mimořádná výzva Státního fondu kinematografie otevřená 19.11. 2020, která je mj. zaměřená i na konkurenceschopnost českého audiovizuálního průmyslu a zjištění jeho inovační schopnosti (<https://fondkinematografie.cz/statni-fond-kinematografie-vyhlasi-mimoradnou-vyzvu-pro-audiovizualni-sektor.html>)

Silné stránky a hrozby

Silné stránky KKS umožňují překonat nerovnosti v přístupu ke kulturní participaci. ČR rozhodně není na začátku rozvoje KKS. Klíčová je již existující hustá síť kulturních institucí v celé pestrosti činností, včetně unikátní sítě základních uměleckých škol. Současně český stát disponuje stabilními příspěvkovými organizacemi, které nabízí kvalitní kulturní službu. Veřejná podpora těchto institucí pak je samozřejmostí a není zpochybňována.

Těchto příležitostí občané využívají a většina z nich je zvyklá pravidelně participovat na kultuře. Zejména živé umění má v ČR dlouhou tradici a vyznačuje se velkou pestrostí. Divadlo, tanec, hudba, film nebo výtvarné umění patří mezi pilíře české společnosti a vytváří kulturní dědictví pro další generace. Občané mají zájem o neustálý vývoj kultury a umění, jejich nové formy a pravidelný kulturní dialog. Ačkoliv dochází k postupnému navyšování prostředků na živé umění v kapitole MK, jsou výdaje na tuto oblast stále na relativně nízké úrovni.

Pro odstraňování bariér v přístupu ke kultuře a rozvoj živého umění bude nutná politická shoda na důležitosti kultury pro národní identitu i hospodářství, která je aktuálně v ČR deklarována všemi relevantními politickými subjekty. Prakticky naplňovat opatření v oblasti dostupnosti a přístupnosti kultury lze díky silnému veřejnému sektoru a jeho tradici veřejné podpory kultury. Pro rozvoj KKS již existuje silná infrastruktura a MK disponuje rozličnými dotačními programy i vysoce funkčním nástrojem ve formě Státního fondu kinematografie, který poskytuje příklad dobré praxe rozvoje konkrétních odvětví. Začlenění KKS do již existujících nástrojů mimo gescí MK pak dále umožní redukovat dopady nedostatečných prostředků pro rozvoj kultury a kreativity.

Podobně jako u živého umění panuje všeobecná shoda i na důležitosti ochrany kulturního dědictví. Státní správa má již vytvořeny efektivní nástroje pro jeho ochranu a udržování. Národní památkový ústav, existující legislativa nebo financování kulturního dědictví v rámci strukturálních a investičních fondů EU jsou jedním z předpokladů účinné péče o kulturní dědictví. Česká republika navíc disponuje značnou zásobou odbornosti a lidského potenciálu nutných pro efektivní ochranu a využití kulturního dědictví.

Slabé stránky a příležitosti

Aktuální nižší koordinaci napříč veřejnou správou lze překonat efektivní komunikací. Již nastavený systém podpory umožňuje dosáhnout synergičtých efektů. Jednotný strategický rámec poskytovaný MK jak formou Státní kulturní politiky, tak Strategií rozvoje kulturních a kreativních odvětví může sloužit jako platforma pro další spolupráci. Vysoká kulturní participace občanů navíc vytváří tlak na efektivní rozvoj KKS.

Inovativní potenciál KKS a rozvoj KKO v EU vybízí i k domácímu strategickému přístupu k této oblasti. Jedná se zároveň o oblast, která umožňuje přechod k zelenější ekonomice s vysokou přidanou hodnotou. KKO navíc mají také pozitivní dopady na zaměstnanost mladých a žen. Zvyšující se globální poptávka po kulturním obsahu a kreativních řešeních poskytovaných KKO, včetně velmi specializovaných produktů a služeb, dále vytváří tlak na jejich strategický rozvoj. Strategie rozvoje KKO zpracovaná MK podněcuje ke spolupráci v rámci veřejné správy. Rozvoj této oblasti je dále zajištěn i díky velkému množství talentu a profesionálních dovedností českých občanů.

Dlouhodobým problémem je nedostatečné financování celého KKS. Politická shoda na důležitosti kultury a nové příležitosti, které KKO nabízí pro hospodářství, by měly vést k postupnému navyšování rozpočtu MK minimálně na 1 % státního rozpočtu bez transferů na církve a náboženských společností. Pro nejbližší období je možné omezené zdroje částečně doplnit skrze Národní plán obnovy. Požadavky MK v něm zcela korespondují s vizí celoevropské obnovy a financování oblastí klíčových pro budoucnost Evropy, které by v krizi zůstaly bez prostředků.

Slabé stránky a hrozby

Hlavní překážkou úspěšného rozvoje KKS je nedostatečná kapacita MK jako hlavního gestora této oblasti. Nejasná vize rozvoje KKS, omezené financování i administrativní kapacita patří ke třem hlavním slabým stránkám. Pokud dojde k jejich spojení s hrozbami popsanými v **Tabulce 4**, dojde k degradaci českého KKS, který byl již nyní výrazně zasažen krizí způsobenou pandemií COVID 19.

Zásadní je navýšení kapacity MK, aby mohlo rozvíjet KKS. V prvé řadě se jedná o zefektivnění vnitřních procesů, ať již skrze digitalizaci či realokaci lidských zdrojů. Jak potvrdila aktuální krize způsobená COVID-19 MK postrádá lidské zdroje zejména v oblasti specializovaných profesí nesouvisejících přímo s gescí ministerstva (tj. oblasti ekonomické, právní či IT) a v oblastech, které dosud ministerstvo rozvíjelo jen nepřímo (zejména KKO). Nízká míra digitalizace vnitřních procesů a propojení se zbytkem státní správy pak snižuje efektivitu výkonu MK. Pakliže do chodu běžné činnosti zasáhnou externí šoky, jako aktuální krize, je normální agenda paralyzována a pokračuje jen za cenu nadstandardních výkonů zaměstnanců, které nemohou být dlouhodobější normou.

Nutné proto budou nejen strukturální změny v chodu MK, ale i úpravy v rámci již existujících nástrojů podpory, aby reflektovaly aktuální vývoj v oblasti KKS. Dále se jedná o odstraňování legislativních i praktických nedostatků v oblasti celého právního prostředí KKS, jako je např. absence kooperativního financování, statusu umělce či aplikace efektivní ochrany autorského práva v praxi aj. Efektivně nastavené a v praxi fungující právní prostředí je nutností, neboť ve výsledku nejen rozvíjí celý sektor, ale také snižuje náklady pro stát.

2. Hlavní cíle Státní kulturní politiky 2021–2025+

Hlavní cíle Státní kulturní politiky jsou založeny na výše uvedené SWOT analýze.

Cíl 1: Zvyšování dostupnosti a přístupnosti kultury odpovídá spojení silných stránek ve formě komplexní státní podpory KKS a je příležitostí zejména s ohledem na velký zájem veřejnosti o kulturní participaci a nové technologie a postupy, které ji umožňují.

Cíl 2: Účinná péče o kulturní dědictví vychází ze silných stránek systematické ochrany a udržování kulturního dědictví reagujících na aktuální hrozby v podobě nedostatečného financování, klimatické změny, zastarávání technologií a pouze lokálního rozměru některých oblastí kulturního dědictví.

Cíl 3: Rozvoj živého umění využívá příležitostí ve formě aktivního KKS, poptávce po kulturní participaci, husté kulturní infrastruktury a možnosti synergií v rámci veřejné podpory KKS, k postupnému odstranění slabých stránek ve formě špatného právního prostředí, neefektivního nastavení nástrojů podpory KKS a nedostatečné podpory dovedností a síťování včetně internacionalizace.

Cíl 4: Rozvoj kulturních a kreativních odvětví ve formě rozvoje KKO je založen na stejném principu, kdy velká zásoba talentu, inovační potenciál KKO a úspěšné příklady internacionalizace vedou k omezování slabých stránek např. v podobě dosavadního malého zohlednění ekonomických přínosů KKS.

Cíl 5: Širší role kultury v ČR se soustředí na využití příležitostí ke spolupráci v rámci veřejné správy. Kultura zasahuje do mnoha oblastí společnosti a nedá se omezit pouze na jedno ministerstvo. Cílem je dosáhnout synergických efektů v rozvoji KKS.

Cíl 6: Transformace Ministerstva kultury je posledním a klíčovým cílem pro naplňování prvních čtyř cílů SKP. Jedná se o transformaci ministerstva tak, aby se předešlo negativním dopadům slabých stránek a externích hrozeb. Zásadním předpokladem je zvyšování kapacity MK, aby bylo schopné prosazovat širší roli kultury a efektivně podporovalo celý KKS.

Všechny cíle reagují na největší souhrnné potřeby KKS na státní úrovni a nenahrazují lokální nebo oborové koncepce. Cíle určují obecné strategické směřování MK pro následujících pět let nad rámec běžné činnosti. Každý cíl dále představuje komplexní oblast, jejíž řešení vyžaduje větší množství jednotlivých iniciativ, které shrnuje Tabulka opatření v Příloze II tohoto dokumentu.

Souhrnně jednotlivé cíle přispívají ke zotavení KKS z dopadů pandemie a zvyšování jeho odolnosti vůči budoucím šokům. Strategický rámec SKP je v tomto ohledu dále provázán s implementací Národního plánu obnovy, který představuje nutnou soustředěnou veřejnou iniciativu k obnově a posílení KKS po krizi.³²⁾ Sedm klíčových iniciativ Národního plánu obnovy odpovídá hlavním cílům SKP. Opatření Národního plánu obnovy představují širší iniciativy, které naplňují meziresortní charakter kultury a kreativity. Dotýkají se proto gesce dalších resortů i cílů SKP. Pro přehlednost však níže uvádíme pouze hlavní vazby.

Budování regionálních kulturních a kreativních center zvyšuje dostupnost kultury a soustředí se na projekty, které posilují mezisektorové partnerství kultury s dalšími oblastmi jako součást celospolečenské odolnosti.³³⁾ Jako takové opatření přispívá k územnímu rozvoji v gesci Ministerstva pro místní rozvoj. Související kooperativní financování pak přispěje k dlouhodobé udržitelnosti kulturní infrastruktury. Investice do digitalizace kulturního obsahu a modernizace kulturních institucí rozvíjí péči o kulturní dědictví. Status umělce a investice do lidského kapitálu by měly do budoucna přispět k rozvoji živého umění. Hlavní snahou je obnova kreativního ekosystému skrze bottom-up iniciativy.³⁴⁾ Stabilizace pracovního prostředí, rozvoj dovedností a propojování kultury se vzdělávacím systémem mají přesah do gescí Ministerstva práce a sociálních věcí a Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Investice do internacionalizace kulturního a kreativního sektoru zasahují mj. do činnosti Ministerstva zahraničních věcí. Transformace Státního fondu kinematografie je příkladem investic do kulturních a kreativních odvětví, kde Ministerstvo kultury sdílí gesci s Ministerstvem průmyslu a obchodu. Digitalizace dotačního systému přispěje k transformaci MK a zvýší tak jeho kapacitu spolupracovat s dalšími aktéry veřejné správy.

³²⁾ Viz Policy Department for Structural and Cohesion Policies Directorate-General for Internal Policies. 2021. Cultural and creative sectors in post-COVID-19 Europe. str. 11–12; 98–117; dostupné na: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/652242/IPOL_STU\(2021\)652242_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/652242/IPOL_STU(2021)652242_EN.pdf)

³³⁾ Viz OECD. 2020. Culture shock: COVID-19 and the cultural and creative sectors. str. 4–5; 25 dostupné na: https://read.oecd-ilibrary.org/view/?ref=135_135961-nenh9f2w7a&title=Culture-shock-COVID-19-and-the-cultural-and-creative-sectors Policy Department for Structural and Cohesion Policies Directorate-General for Internal Policies. 2021. Cultural and creative sectors in post-COVID-19 Europe. str. 11–12; 98–117; dostupné na: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/652242/IPOL_STU\(2021\)652242_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/652242/IPOL_STU(2021)652242_EN.pdf)

³⁴⁾ Florida, Richard. Seman, Michael 2020. Measuring COVID-19's devastating impact on America's creative economy. str. 21; dostupné na: https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2020/08/20200810_Brookingsmetro_Covid19-and-creative-economy_Final.pdf

Cíl 1: Zvyšování dostupnosti a přístupnosti kultury

Ačkoliv je Státní kulturní politika vždy především výhledem do budoucna, některé role MK se nemění. Jedním z hlavních úkolů a samotným smyslem existence MK vždy byla co nejširší dostupnost kultury. Knihy se musí dostat ke svým čtenářům, představení k divákům, kulturní dědictví k návštěvníkům muzeí a galerií atd. Nedostupnost kultury navíc o kulturní dialog ochuzuje i ty, kteří možnost kulturní participace mají.

Nevyrovnaná kvalita kulturní nabídky zůstává zásadní výzvou i dnes. Moderní dostupnost kultury má přitom mnoho podob. Jedná se o fyzickou dostupnost zajišťující, aby kultura nebyla záležitostí pouze velkých metropolí. Současně však jde i o přístupnost kultury ve formě pestré nabídky i aktivní práce s publikem. Dále se jedná o zapojení kultury do meziresortních iniciativ a plné využití jejího potenciálu ve společnosti. V neposlední řadě pak není dostupnost české kultury omezena pouze na národní úroveň, ale jedná se i o zapojení do celosvětového kulturního dialogu.

Nízká dostupnost kultury má totiž na naše občany přímý dopad, jelikož se nejedná pouze o volnočasovou aktivitu. Již na konci sedmdesátých let francouzský sociolog Pierre Bourdieu upozornil, že kulturní kapitál jednotlivce významně posiluje jeho šance na společenský vzestup. Kulturní kapitál se navíc do velké míry „dědí“. Bez dostupné kultury nemají všichni obyvatelé ČR rovné šance. Právě na překonávání rozličných překážek v kulturní participaci se tak musí kulturní politika soustředit především.

Z těchto důvodů je **zvvyšování dostupnosti a přístupnosti kultury** hlavní úlohou MK. Je nutné, aby kulturní hodnoty byly zprostředkovány všem a kultura byla každodenní součástí života obyvatel země. Jen tak může plnit svou nenahraditelnou roli ve společenské soudržnosti. Kultura nemá být jen pasivně konzumována, ale také vytvářena. Proto je třeba soustavně dbát nejen na to, aby se kulturního života mohla účastnit co největší část společnosti, ale aby jej také sama aktivně utvářela a cítila se za jeho rozvoj zodpovědná. Mezi důležité nástroje proto například patří i zapojení kultury do vzdělávacího systému a různé formy participativních aktivit.

Oblast regionální kultury dlouhodobě spadá zejména do gesce místních a krajských samospráv. Proto bude hlavním úkolem MK **efektivní spolupráce s klíčovými aktéry v oblasti regionální kultury a poskytování metodické podpory**. V rámci systematického úsilí o zvýšení významu kultury by MK mělo podporovat vznik kvalitních kulturních politik na úrovni krajů a velkých měst, tj. pomoci s jejich tvorbou a sdílením dobré praxe. Partnerství mezi MK a oběma úrovněmi územní samosprávy se bude v nejbližších letech orientovat i na využití nových zdrojů financování v rámci Národního plánu obnovy. Nutná bude i úzká spolupráce všech aktérů s Ministerstvem pro místní rozvoj k podpoře regionálních kulturních center zejména v souvislosti s čerpáním prostředků ze strukturálních a investičních fondů EU.

Mezi základní nástroje ke zvyšování dostupnosti kultury patří pokračující **udržitelný rozvoj kulturní infrastruktury napříč ČR**. Nejedná se přitom pouze o budování nových institucí, ale zejména o udržování a rozvoj institucí stávajících. Náš stát má unikátní sídelní strukturu, kterou je potřeba zohlednit. Jedním ze zásadních faktorů je územní fragmentace do více než šesti tisíc převážně malých obcí. Tomuto stavu odpovídá i široká kulturní infrastruktura. V současné době má Česká republika více než 5300 knihoven, 500 muzeí a galerií, téměř 180 divadel, která navíc mají často více než jednu scénu, a téměř 330 zpřístupněných památkových objektů, zejména hradů a zámků. Současně však mnoho chátrajících kulturních domů a nedostatečně vybavené kulturní instituce poukazují na problém s udržováním široké sítě kulturních institucí, pokud přestane být politickou prioritou.

V nejjednodušší podobě je přístupnost zajišťována volnými vstupy či slevou ze vstupného. Některé kulturní organizace, jako například knihovny, zajišťují dostupnost skrze minimalistické poplatky za své služby. Pokud se jedná o muzea a galerie, v roce 2018 mělo bez ohledu na druh zřizovatele 31 % návštěvníků volný vstup a dalších 27 % vstup snížený.

Nejdůležitější státní kulturní instituce by měly být volně přístupné všem bez rozdílu. MK proto v nějaké formě zavede **bezplatný vstup** do stálých expozic nejvýznamnějších příspěvkových organizací MK, jako je například Národní galerie. Cílem je zvýšit prestiž a přístupnost institucí celonárodního významu. Tyto instituce by měly být výkladní skříní české kultury a umění. Pro zajištění tohoto opatření bude nutné získat nové zdroje nad rámec stávajícího rozpočtu MK, neboť výpadek příjmů ze vstupného bude nutné kompenzovat.

Vysoký podíl na aktivní kulturní participaci mají i **nestátní neziskové organizace**, ať již profesionální, tak i založené na dobrovolnickém přístupu. Ze státního rozpočtu jsou však aktuálně podporovány v menší míře, ačkoliv mají značný potenciál zvýšit dostupnost a přístupnost kultury. Zavedení bezplatných vstupů do státních organizací může nerovnováhu v míře podpory dále vychýlit. Je proto nutné dostupnost kultury pojímat holisticky, aby nedošlo k jejímu zvýšení na některých místech, ale zároveň ke snížení v jiných oblastech. Veřejně **nezřízovaná a nezávísilá kultura** je zásadní pro budoucnost KKS v ČR, avšak bývá veřejnou správou často opomíjena. MK se proto zasadí o její další rozvoj.

Dostupnost kultury je zásadní i pro územní rozvoj a **rovnoměrně rozložený turistický ruch**. Muzea, galerie, památky i festivaly zásadně ovlivňují rozvoj turismu v ČR. Do více než 477 muzeí, galerií a památníků zavítalo v roce 2018 přes 14 milionů návštěvníků. Podobný počet občanů pak navštívil 327 památkových objektů zpřístupněných návštěvníkům za vstupné. Téměř pětinu návštěvníků muzeí a galerií tvoří cizinci. Jedná se o jeden z mechanismů, kterým kulturní organizace přispívají k rozvoji svých regionů. Ačkoliv ony samotné nemusí být „ziskové“, jejich podpora má multiplikační efekt a dopad na další oblasti. Například festivaly přivedly do regionů přibližně 2,8 milionu návštěvníků a přes 1,4 milionu jich navštívilo doprovodné programy. Velká část festivalů je přitom pořádána neziskovými nevládními organizacemi, včetně spolků. I neziskové oblasti kultury tak mají jasný dopad na hospodářství. MK proto bude úzce spolupracovat s Ministerstvem pro místní rozvoj na rovnoměrnějším rozložení turismu spojeného s kulturou v rámci celé republiky a začlenění kulturních aktérů do strategií územního rozvoje i rozvoje cestovního ruchu.

Na regionální úrovni je pro dostupnost a přístupnost kultury zásadním tématem **kooperativní financování kultury**, jehož nejasné nastavení patří mezi podstatné překážky rozvoje KKS. Omezená spolupráce státu, krajů a měst snižuje kvalitu a dostupnost kulturních institucí. Kulturní participace následně není v ČR rozložena rovnoměrně a je třeba aktivně bojovat proti vzniku tzv. kulturních pouští, kde chybí přístup ke kultuře. Disproporce v územní podpoře se projevuje například v oblasti divadel. MK zřizuje pouze Národní divadlo v Praze, krajské samosprávy pak Horácké divadlo v Jihlavě a polsko-českou scénu v Českém Těšíně. Města zřizují zbývajících 32 divadel, která průměrně financují z 93 %. Návštěvnost divadel přitom přesahuje hranice města a často i krajů. Například obyvatelé Brna představují méně než dvě třetiny návštěvníků Národního divadla Brno, Městského divadla Brno, Centra experimentálního divadla, Divadla Radost a Filharmonie Brno. Mimobrněnské návštěvníci pak představují přibližně 42 % všech návštěvníků, avšak podpora výše uvedených institucí dopadá zejména na město Brno.

Částečným řešením kooperativního financování měl být Program státní podpory profesionálních divadel a profesionálních symfonických orchestrů a pěveckých sborů. Od roku 2015 se sice podařilo podstatně navýšit tuto rozpočtovou kapitolu z 85 mil. na 160 mil. v letech 2017 a 2018 a následně 225 mil. v roce 2019. Stále se však jedná o jednotky procent celkových výdajů ve srovnání s výdaji měst (2 358 mil.) a krajů (523 mil.).³⁵⁾ Státní podpora divadel se navíc koncentruje v Praze skrze příspěvek na provoz Národního divadla (867 mil. v neinvestičních nákladech na provoz). Podobně i muzea se dělí na státní (31), krajská (91) a spravovaná obcemi a městy (250). Celkově je tak regionální kultura často ze 70–80 % financována z obou úrovní územních samospráv. To odpovídá ústavnímu členění pravomocí, dostupnost kultury je pak ale následně závislá na preferencích lokálních politiků. Protože dostupnost kultury představuje celostátní prioritu, je nutné hledat cesty pro kooperativní financování kultury a zvýšení snahy státu v oblasti rovnoměrnějšího rozložení kultury.

Převažující evropská zkušenost ukazuje, že je vhodné stát, kraje a města při zajištění udržitelného financování kulturních institucí propojit systémově. Nová úprava bude muset zajistit vysokou transparentnost, důslednou kontrolu veřejných prostředků a současně dostatečnou flexibilitu v oblasti hospodaření. Bude nutné zajistit, že kooperativní financování nezasáhne do majetkových práv samospráv či státu a zajistí spravedlivé a nediskriminační odměňování. Stát by se měl následně například více podílet na oblastech s celostátním významem a dále na exportu kultury. Kraje by se pak měly více podílet na financování kulturních institucí, které mají i regionální obslužnost. Nová právní forma nicméně nevyřeší nedostatečný rozpočet MK či rozpočtové určení daní. Bez navýšení rozpočtu MK proto nebude možné, aby se ministerstvo efektivně zapojilo do kooperativního financování bez omezování jiných aktivit.

³⁵⁾ Jedná se o údaje za rok 2018.

V tomto ohledu se nabízí koncept **veřejnoprávní kulturní instituce**, který je v ČR dlouhodobě problematickým tématem. Případné nastavení zákona musí dostatečně respektovat rozdílnost širokého spektra kulturních institucí a oborů. Zároveň je nutné nastavit pravidla, aby vedení takové instituce bylo maximálně nezávislé při zachování transparentnosti, odpovědnosti a spravedlivého odměňování pracovníků.

Během aktuální krize zvyšovala síť stabilně financovaných příspěvkových organizací odolnost celého KKS. V rámci přípravy návrhu veřejnoprávní kulturní instituce nicméně MK otevře debatu ohledně **postavení příspěvkových organizací v ČR**. Je nutné najít model, který posílí jejich uměleckou nezávislost při zachování kontroly nad jejich hospodařením. Jednou z možností je vytvoření garančních rad, které by zodpovídaly za výběr vedení těchto organizací, určovaly směr jejich rozvoje a vykonávaly rovněž kontrolní činnost. MK a územní samosprávy se nicméně nemohou zcela vzdát kontroly zřizovatelských funkcí, ať v oblasti majetkoprávní, pracovněprávní či finanční, včetně oblasti veřejných zakázek. Přitom platí, že princip transparentnosti bude zásadní pro celý proces i výsledný chod příspěvkových organizací.

Hustá síť kulturních institucí současně představuje příležitost k rozvoji širší role kultury, která bude obyvatelům ČR přístupnější. Masivní výstavba kulturních domů zmíněná v Úvodu ministra kdysi reagovala právě na potřebu dostupné kultury, leč nástroje 21. století se liší. Tradiční instituce, jako například knihovny, muzea, galerie nebo státní hrady a zámky, dnes mohou hrát klíčovou roli při setkávání místních komunit, napomáhat spolkové činnosti, poskytovat prostor nejrůznějším společenským, kulturním a kreativním aktivitám, být místy edukace a interpretace a nikoli transmise encyklopedických znalostí; v obecné rovině mají šanci rozvíjet mezigenerační a mezikulturní dialog v místě svého působení. Dobrým příkladem rozvoje **mezisektorového charakteru kulturních institucí** je Koncepce rozvoje knihoven ČR na léta 2021–2027 s výhledem do roku 2030, která zvyrazňuje rozšíření tradičních funkcí knihoven na komunitní, vzdělávací a kulturní centra obcí.

K zajištění dostupnější a přístupnější kultury je ovšem nezbytné proměnit dosavadní přístup ke kultuře v rámci veřejné správy. Nová role kulturních institucí by se měla promítnout i do oblasti **neformálního vzdělávání** a do nových obsahových priorit v souladu se Strategií vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+. Nově by měl být větší důraz kladen na edukaci, participaci a interpretaci. Více než dříve by se kulturní organizace měly věnovat budování občanských kompetencí a tématům celoživotního občanského a environmentálního vzdělávání a otevírat a zpřehledňovat společenskou diskusi o nich.

Aktuálně probíhající krize zdůraznila, že digitální technologie představují šanci, jak zvýšit přístupnost a atraktivitu kulturních institucí. Virtuální realita nebo mobilní aplikace pomáhají kulturu zpřístupnit v oblastech, kde již není fyzicky dostupná. **Digitalizace** kulturního dědictví kromě své konzervační funkce umožňuje občanům seznámit se s kulturními institucemi i bez fyzické návštěvy. Má rovněž neopominutelný význam v oblasti vzdělávání a historického i teoretického výzkumu. Využití digitálních technologií ve spolupráci s Ministerstvem pro místní rozvoj pak umožní lépe rozložit turistický ruch a propagovat méně využívané kulturní organizace.

Digitalizace sice pomáhá v přístupu znevýhodněných skupin obyvatelstva ke kultuře, ale není všelékem. Potřebné je nadále **odstraňovat vedle ekonomických i fyzické a jiné bariéry**, které dnes lidem brání v návštěvě kulturních institucí. To znamená v rámci dotačních programů podporovat projekty, které napomáhají snadnějšímu přístupu ke kultuře odstraňováním architektonických i informačních bariér. Cílem je prostřednictvím kultury usnadnit komunikaci různých skupin, tj. například mezi osobami s postižením a intaktní populací nebo mezi různými skupinami zdravotně znevýhodněných osob navzájem, případně mezi lidmi s jazykovou bariérou. V rámci neinvestičních aktivit se jedná o metodickou podporu a sdílení dobré praxe, která umožňuje například využití prvků usnadňujících zapojení rodin s malými dětmi, mezigenerační setkávání nebo překonávání tzv. digital divide v rámci společnosti. Z kulturní participace a tvorby by neměl být vyloučen nikdo na základě pohlaví, rasy, etnicity, věku, zdraví nebo vzdělání atp. Přístupnost kultury a možnost zapojení do jejích aktivit zvyšuje kulturní prožitek pro všechny a pomáhá kultuře naplňovat její společenskou funkci.

Bylo by však naivní myslet si, že kultura se odehrává pouze v rámci institucí. Znakem rozvinuté společnosti je zapojení umění a kreativity do každodenního života. **Umění** nepatří pouze na výstavy, mělo by být i **součástí veřejného prostoru**. Dobrým příkladem je práce Jaroslavy Brychtové a Stanislava Libenského, která prezentovala české umělecké sklo na výstavách Expo 1958 v Bruselu a v Montrealu 1967. Jejich díla zdobí například vysílač na Ještědu nebo budovy českých ambasad v Novém Dillí, Tokiu, Stockholmu, Berlíně a objevila se i na dalších místech státní reprezentace v zahraničí. Tyto plastiky dnes mají v poměru k investovaným prostředkům nadozrínou hodnotu a ukazují, proč je nutné nejen uchovávat kulturní dědictví, ale i aktivně přispívat k jeho vzniku.

Velké veřejné stavební zakázky by měly zahrnovat i umělecká díla, respektive umělecká řešení. Kultura musí být součástí každodenního života občanů a není možné ji izolovat pouze do vybraných institucí. Veřejný kulturní život je známkou vyspělé společnosti a navazuje na naše kulturní tradice. Tato díla mají mít různý charakter, od klasického výtvarného díla po audiovizuální či prostorový koncept, a mají vznikat v dialogu s architekty. Výběr autorů děl by měl probíhat na základě jasných pravidel, včetně ustavení odborné komise.

Všechna již zmíněná opatření přibližují kulturu občanům a činí z ní součást každodenního života. Dostupná kultura je ale pouze prvním krokem na cestě k jejímu aktivnímu využití. Je nezbytné, aby se dostupnost neomezila pouze na fyzické místo. Kultura musí být i **přístupná**, otevřít se a opustit tradiční oblasti svého působení. Nejedná se přitom pouze o zpřístupnění kultury. Kultura naopak může občanům přibližovat další oblasti jako například historii regionů, environmentální výchovu, digitální dovednosti atd. Přístupná kultura je přirozeně zapojena do mezíresortních iniciativ a slouží společnosti širším způsobem.

Klíčovým nástrojem pro přístupnější kulturu je **práce s publikem** a možnost aktivní participace na kulturních obsazích. Cílem by mělo být nejen lepší pochopení ze strany stávajícího publika a jeho zapojení, ale i oslovení nových účastníků, zejména těch, kteří se dosud na kulturním životě příliš nepodíleli. MK a jeho příspěvkové organizace mohou v této oblasti poskytovat metodickou podporu a podporu pro rozvoj kompetencí pracovníků profesionálního i **amatérského umění**, sbírat data, sdílet dobrou praxi či iniciovat výzkum.

Aby byla kultura přístupná a její význam jasně čitelný pro ostatní sektory i širokou veřejnost, bude se často muset naučit novému jazyku i novým metodám. K tomu je nutné se věnovat **vzdělávání pracovníků v kultuře**. Původní vzdělání nestačí pro celou kariéru a je nutné se neustále učit novým věcem a dovednostem, například v oblasti využití technologií a digitalizace, či interpretace a prezentace kulturního dědictví stávajícím i novým cílovým skupinám. Ministerstvo by mělo sloužit jako místo pro sdílení nových poznatků a iniciovat jejich zavádění do praxe. Spolupráce s akademickým prostředím, výměna dobré praxe, konference nebo členství v mezinárodních organizacích představují některé z možností, jak toho dosáhnout. Zásadní bude také posilování role formálního vzdělávání u profesionálních pracovníků, zejména v oblasti muzejnictví.

Vzdělávání se netýká pouze pracovníků v kultuře. Pro vzájemné porozumění je zásadní prosazovat **kreativní a kulturní vzdělávání pro všechny**. Kreativita obyvatel se musí podporovat již od nejmenšího věku, a to jak v rámci formálního, tak neformálního vzdělávání. Zásadní bude zapojení již existujících kulturních institucí a využití unikátní sítě základních uměleckých škol. Užší zapojení kreativních metod do vzdělávání a systematická spolupráce škol s kulturním a uměleckým sektorem vytváří u žáků a studentů „zdravé návyky“ pro celý zbytek života. Kreativita bude klíčovou dovedností pro budoucí uplatnění na trhu práce a je nutné ji rozvíjet nejen ve škole, ale i mimo ni. Kulturní vzdělávání je součástí aktivní participace na kultuře a přispívá k přístupnosti kultury. Díky vzdělávání dochází k budování společné kulturní identity a zvyšování společenské soudržnosti.

V neposlední řadě se otázka přístupnosti týká i MK. Úzkou spoluprací s profesními sdruženími a spolky navázanou během krize je nutné posilovat i v pokrizovém období. Jednotlivé asociace jsou klíčové pro zastupování jednotlivců, kteří díky typu pracovního poměru jinak často nemají zastoupení. MK proto bude podporovat rozvoj profesních sdružení v kulturním a kreativním sektoru a bude pokračovat v úzkém dialogu s klíčovými zástupci umělců a kreativců.

Klíčové iniciativy:

- Budeme aktivně spolupracovat s klíčovými aktéry v oblasti regionální kultury a nabídneme jim metodickou podporu. V rámci Národního plánu obnovy podpoříme rozvoj kulturních a kreativních center v regionech. Ve spolupráci s kraji a obcemi připravíme návrh zákona zajišťující kooperativní financování kultury.
- Předložíme zákon zavádějící u největších veřejných zakázek povinnost investovat nejméně 1 % z celkové zakázky na zhotovení uměleckého díla
- Zajistíme volné vstupy do klíčových institucí s celostátním významem.
- Podpoříme projekty v oblasti dalšího vzdělávání a síťování v kulturním a kreativním sektoru.
- Podpoříme projekty soustředící se na přístupnější umění a kulturu zejména s využitím digitalizace.

Cíl 2: Účinná péče o kulturní dědictví

Státní kulturní politika poskytuje zejména vize, jak během dalších pěti let přispět k české kultuře a zanechat i svůj odkaz pro další generace. Udržování kulturního dědictví nadále zůstává jednou z hlavních rolí ministerstva a k plnění tohoto úkolu se ČR zavázala i na mezinárodní úrovni. Pro svůj rozsah zároveň představuje péče o kulturní dědictví jednu z nejnáročnějších činností ministerstva. ČR má pravděpodobně největší množství hradů, zámků a tvrzí na počet obyvatel. Celkem je v zemi kolem 40 tisíc nemovitých kulturních památek a 611 památkových rezervací a památkových zón. Jen jejich kompletní rekonstrukce by přišla na dva celé státní rozpočty. Jen Národní investiční plán pro nejbližší roky počítá s investičními výdaji v rámci MK za přibližně 47 miliard, přičemž většina projektů se týká buď přímo rekonstrukce nemovitých památek, nebo prostoru pro uložení památek movitých.

Specifickou oblastí kulturního dědictví je **nehmotné kulturní dědictví**, například ve formě tradic, zvyků nebo i řemeslných postupů, jako je třeba technologie modrotisku. Na rozdíl od sbírek muzeí a nemovitých památek se vyznačuje tím, že je živé, snadno zranitelné a hraje nezastupitelnou roli v identifikaci každého jedince s lokalitou a místní komunitou. Nehmotné kulturní dědictví je tak součástí každé obce ČR a je klíčovou součástí soudržné společnosti i dostupné kultury.

Z výše uvedeného je zřejmé, že **péče o kulturní dědictví** je herkulovským úkolem. Proto je zásadní vytvořit priority v oblasti v památkové péči. Revitalizace objektů může podstatně přispět k rozvoji regionů. MK proto bude nadále úzce spolupracovat s Ministerstvem pro místní rozvoj na přípravě projektů a společně nastaví vhodné podmínky pro čerpání dotačních prostředků ze strukturálních a investičních fondů EU, a to i s ohledem na strukturálně znevýhodněné regiony. Cílem státu je ovšem kromě rekonstrukcí stávajících památek také pomoc s vytvářením nových a mimořádných architektonických hodnot.

Zásadní oblastí intervence je zejména prvotní fáze projektů, tj. **podpora na přípravu jak projektů** samotných, tak jejich následné funkce v rámci udržitelnosti. Jako podstatné se zároveň jeví spojení památkové péče, technologií a digitalizace za účelem nové funkce objektů, jako jsou například komunitní či kreativní centra. Bez předprojektové přípravy však není možné zmapovat potřeby regionu, navrhnout novou funkci objektu a připravit projekt k čerpání z veřejných či evropských zdrojů.

Materiální kulturní dědictví dále nestačí pouze udržovat, ale je nutné jej i aktivně chránit. Nevhodné zásahy ho mohou nenávratně zničit a jakýkoliv objem finančních prostředků na opravy nemůže kompenzovat nedostatečnou ochranu. Považujeme proto za nezbytné **zlepšovat právní prostředí**, které má dopad na zájmy státní památkové péče, tj. zejména památkový zákon. V památkové legislativě musí být zdůrazněn veřejný zájem na ochraně památkového fondu a musí být vytvořeny podmínky pro péči o tento fond navázané na stěžejní související zákony (například stavební zákon, správní řád nebo občanský zákoník). Současně bude nutné zpružnit a zefektivnit systém památkové péče vytvořením informačních systémů veřejné správy a tím přispět k větší transparentnosti a otevřenosti celé oblasti.

Stát by dále měl vlastníkům nemovitostí v památkových územích pomoci s nezbytnými náklady. Významný posun by rovněž představovalo jednotné prohlašování památkových území opatřením obecné povahy, které zvyšuje podíl veřejnosti při jeho vymezování a umožňuje nově i soudní přezkum, který byl doposud vyloučen. V neposlední řadě máme za žádoucí rozšíření a zefektivnění nástrojů, které reagují na neplnění povinností vlastníka kulturní památky nebo vlastníka nemovitosti v památkovém území. Žádoucí je taktéž nově upravit možnost sankcionování těch, kdo poškodí prvky památkového fondu, které nejsou jejich vlastnictvím.

Nová právní úprava nesmí zapomenout ani na oblast **archeologie**. Jejím cílem musí být propojení péče o archeologické dědictví s územním plánováním. Jedná se zejména o provádění archeologických výzkumů, a to včetně zavedení projektů archeologického výzkumu jako významného kontrolního mechanismu a prvku určité předvídatelnosti dopadů archeologických výzkumů na stavebníka, tj. povinnost archeologů zpracovat projekt archeologického výzkumu.

Neméně důležité je **rozvíjet právní prostředí v oblasti muzeí a galerií** s důrazem na ochranu organizací, které uchovávají kulturní dědictví pro další generace, a to včetně nehmotného kulturního dědictví. Je nutné posilovat správu a evidenci muzejních sbírek. Je proto nutné novelizovat zákon o ochraně sbírek muzejní povahy z roku 2000, provázat ho s novým muzejním zákonem a zřídit registr muzeí. Současně bude nutné vytvořit standard pro obor muzejnictví, který bude základem pro efektivní dotační podporu MK.

Nemovité kulturní dědictví se prolíná s kulturním dědictvím movitým, které je v něm často uloženo. MK proto musí podporovat **technologickou modernizaci kulturních institucí**. Adekvátní technologické vybavení kulturních institucí je klíčové pro efektivní ochranu kulturního dědictví. V této oblasti bude klíčová pokračující **realizace programu Integrovaný systém ochrany movitého kulturního dědictví**. Zastarávající technologie jsou jednou ze slabých stránek českého KKS, a proto bude MK prosazovat investice do této oblasti jako jednu z iniciativ Národního plánu obnovy. Vhodné je podporovat i projekty, které umožní sdílení kapacity více subjekty. Pro účinnou ochranu movitého kulturního dědictví je nezbytná provázanost legislativních, finančních a systémových nástrojů. Nesmí se proto zapomínat na nefinanční nástroje, jako jsou například metodická podpora či sdílení dobré praxe.

Péče o kulturní dědictví však nesestává pouze z ochrany stávajícího dědictví. Značný důraz je nutné klást rovněž na **zajištění výkupů předmětů kulturní hodnoty**. Ten vedle samotné záchrany předmětů zvyšuje úroveň veřejných sbírek. Finanční částky vynaložené na akvizice sice nejsou zanedbatelné, avšak význam a hodnota uměleckých děl, která jsou za ně získána, jsou nezměrné. Jedná se o investici, jejíž hodnota bude s plynoucím časem pouze narůstat a kterou ocení jak naši současníci, tak zcela nepochybně naši potomci.

V této souvislosti je třeba **pokračovat v akviziční činnosti** knihoven, muzeí, galerií a dalších institucí a rozvíjet ji. Bez koncepčního doplnování nemohou současné sbírky plnit svoji roli a představit celistvý obraz dané oblasti působnosti. S tím jde ruku v ruce i zvyšování kvality péče o sbírky a úroveň jejich prezentace, a to prostřednictvím vzdělávací nabídky muzeí, galerií, knihoven aj. Vhodné je využít pomoci ze strany sítě muzejních metodických center nebo se poučit skrze prohlubování zahraničních zkušeností a kontaktů. Například ve sbírkových fondech českých muzeí a galerií je přes 60 milionů předmětů, přičemž v Centrální evidenci sbírek muzejní povahy je aktuálně zapsáno asi 24 milionů evidenčních čísel. Toto kulturní bohatství je tedy nezbytné nejen chránit, zkoumat a rozšiřovat, ale také smysluplně zpřístupňovat veřejnosti a systematicky rozšiřovat.

Klíčovým prvkem v přístupnosti a využívání kulturního dědictví je rozvoj **digitalizace**. Jedná se o širokou oblast zahrnující jak technické vybavení kulturních institucí, tak dokumentaci kulturního dědictví v celé své šíři. Hlavním cílem je vždy zpřístupnění kulturního dědictví buď v zajímavější formě, či většímu množství obyvatel. Podobně nutná je i digitalizace v evidenci kulturního dědictví například ve formě evidence muzejních sbírek. Vždy je však nutné dbát na přirozené propojení mezi technologií a jejím využitím v praxi. Nestačí pouze poskytovat prostředky na technologické vybavení bez návazného využití. Cílem by také měla být synergie mezi jednotlivými projekty a podpora škálovatelných projektů, které mají potenciál pro následné využití více subjekty. Proto **MK vypracuje strategii digitalizace kulturního obsahu**, která poskytne základ pro digitalizaci KKS a využití prostředků z Národního plánu obnovy.

Klíčové iniciativy

- Podpoříme přípravu projektů v jejich nejranější fázi, aby docházelo k efektivnímu čerpání prostředků zejména z fondů EU.
- Zajistíme provázanost legislativních, finančních a systémových nástrojů péče o kulturní dědictví. Budeme dále rozvíjet Integrovaný systém ochrany movitého kulturního dědictví a technologickou modernizaci kulturních institucí pečujících o kulturní dědictví.
- Maximálně využijeme možností digitalizace pro zpřístupnění a uchování kulturního dědictví.

Cíl 3: Rozvoj živého umění

Kultura je především živým organismem. Živé umění a rozvoj kulturních služeb jsou proto jádrem činnosti MK. Jedná se o oblasti klíčové pro tvorbu nového obsahu a pro aktivní komunikaci kultury se společnostmi. Sdílení a předávání názorů, vědomostí, myšlenek a pocitů, které živé umění umožňuje, napomáhá společnosti k reflexi a posunu kupředu. MK bude podporovat rozvoj živé kultury s důrazem jak na rozvoj příspěvkových organizací a veřejných institucí, tak i na podporu nestátních neziskových organizací. Za zásadní rovněž považujeme vytváření dobrých podmínek pro umělce jak během jejich kariéry, tak po jejím konci.

Lidský kapitál je zcela zásadním prvkem živého umění. Umělcům je nutné poskytnout vhodné podmínky k tvorbě. Například v roce 2018 pracovalo v divadelním sektoru téměř 7 100 lidí ve stálém zaměstnaneckém poměru, avšak dalších 13 500 na základě jiných pracovních a smluvních vztahů.³⁶⁾ Jak ukázala zdravotní krize v roce 2020, mnoho umělců se v oblasti pracovních vztahů pohybuje v šedé zóně. Jsou tak zásadně ohroženou skupinou s minimální existenční jistotou.

Je tedy zcela nezbytné, aby byl **vytvořen status umělce a umělkyně**. Ten poskytne dostatečnou jistotu v pracovním životě. Není možné, aby část z umělců žila ve zcela nejasném postavení ať již v oblasti sociální, daňové, pracovní nebo jiné. Společně se statutem umělce je nutné zohlednit, že některé umělecké profese si žádají absolutní vypětí a kariéra v nich nepokrývá celou aktivní pracovní dráhu člověka. MK proto připraví opatření pro druhé kariéry umělců a umělkyní.

Neméně důležité je zohlednit **podporu živého umění i mimo zavedené instituce**. Veřejně nezřizovaný sektor hraje stejně důležitou roli v rozvoji kultury jako sektor zřizovaný. Vyžaduje však často jiné nástroje podpory. **Nestátní neziskové organizace** jsou často znevýhodněny, přestože poskytují stejnou veřejnou službu jako organizace veřejné. K nezřizovanému sektoru musí být přístupováno jako k součásti celého KKS a k oblasti komplementární s veřejným sektorem. V tomto ohledu je nutné připravit transformaci Státního fondu kultury, aby se stal efektivním nástrojem rozvíjejícím oblasti živého umění (viz **Cíl 6: Transformace Ministerstva kultury**). Spolu s touto transformací bude nutné hledat nové veřejné i soukromé zdroje jeho financování. Neméně důležité bude pravidelně aktualizovat dotační programy MK tak, aby docházelo k systémové podpoře kvalitní tvorby a její prezentace.

Stěžejní oblastí je i podpora etablojících se subjektů. Ta je klíčová zejména v úvodních fázích profesního života a měla by zahrnovat stipendia a dotace nejen pro začínající umělce, ale případně i na rozvoj nově vzniklých organizací a projektů. Pro živé umění je klíčové podporovat jeho nepřetržitý vývoj. Je proto důležité nezapomínat na nové oblasti umění, které vznikají mimo zavedené instituce. **Neziskový sektor kultury**, umění ve veřejném prostoru, „site specific art“ a další nové formy si zaslouží podporu, jelikož umožňují umění přímou komunikaci se společností. Jedná se přitom o hluboce podfinancovanou součást KKS, která je však existenčně závislá na veřejném financování.

Živé umění také nelze redukovat pouze na profesionální tvorbu, jeho nedílnou součástí jsou také amatérské neboli **neprofesionální umělecké aktivity**, které rozvíjí kreativitu našich obyvatel a napomáhají rozvíjet a posilovat kulturní diverzitu v regionech. Jako takové si zaslouží podporu, včetně výjezdů kvalitních neprofesionálních těles na prestižní zahraniční akce. Neméně důležitý je **rozvoj zájmové umělecké tvorby dětí a mládeže**. Kreativitu a uměleckou tvorbu je nutné podporovat od nejútlejšího věku.

S ohledem na dramatickou proměnu mediální krajiny a propojení moci ekonomické či politické s mocí mediální považujeme za nezbytné **udržovat nezávislost médií veřejné služby a nezávislou žurnalistiku**. Jedná se o základní kámen demokratické společnosti. Současná mediální scéna v ČR je příliš koncentrována a současně propojuje ekonomické, mediální a politické zájmy. Nezávislá média hrají klíčovou roli hlídání psa demokracie. V praxi je třeba prohloubit stávající model financování skrze „koncesionářské poplatky“ a nezávislost na státní moci. Mediální rady si musí zachovat maximální svobodu, aby mohly kvalifikovaně a nezávisle dohlížet na fungování jednotlivých institucí. Mediálnímu trhu je nutné pomoci s digitální transicí popsanou v akčním plánu Evropské komise³⁷⁾. Uvnitř KKS pak hrají důležitou roli subjekty poskytující informace o dění v kultuře, umění a KKO. Z toho důvodu je nutné podporovat aktivity jako je např. vydávání kulturních časopisů, či umělecká kritika aj.

Živé umění je živeno vzájemnou inspirací a komunikací s okolním světem. Pandemie však tyto činnosti zásadně omezila. Pro obnovu živého umění a posílení jeho odolnosti proto bude klíčový rozvoj lidského kapitálu a síťování umělců jak mezi sebou, tak s dalšími subjekty. **MK podpoří projekty rozvíjející dovednosti a kvalifikaci v KKS**. Toto opatření posílí KKS a umožní jeho rychlejší modernizaci. Jeho realizace je vhodná zejména skrze tzv. bottom-up iniciativy podpořené ve spolupráci s oběma úrovněmi územní samosprávy.

MK bude také systematicky rozvíjet a podporovat **internacionalizaci kultury**, zejména živého umění. Česká republika se musí ještě více zapojit do celosvětového kulturního dialogu. Mezi důležité nástroje patří například podpora české literatury v překladu, residenční pobyty, vysílání autorů, stipendia, prezentace na festivalech a veletrzích, motivace zahraničních nakladatelů apod. Podstatná bude mj. i **příprava**

Evropského hlavního města kultury, které bude ČR hostit v roce 2028. Dále bude nutné pracovat na mezíresortních nástrojích podpory této oblasti a posilovat kulturní diplomacii ČR. Související oblastí je pak nutnost propojení druhého a třetího cíle, tj. provázat kulturní dědictví s rozvojem živého umění. Obě oblasti spolu přirozeně spolupracují a je nutné je dále rozvíjet. V podpoře bude důraz kladen zejména na mezioborové projekty a rozvoj výzkumu této oblasti.

Klíčové iniciativy:

- Budeme ve spolupráci s Ministerstvem práce a sociálních věcí aktivně řešit problematiku zabezpečení umělců a rozvoj jejich druhé kariéry. Předložíme legislativní návrh zavádějící status umělce a umělkyně.
- Budeme dále rozvíjet systematické nástroje podpory síťování a rozvoje dovedností. Ve spolupráci s Ministerstvem zahraničních věcí podpoříme projekty internacionalizace české kultury a živého umění. Budeme kofinancovat kulturní a kreativní projekty úspěšné v komunitních programech EU. Zasadíme se o další rozvoj české kulturní diplomacie.
- Podpoříme mezioborové projekty spolupráce živého umění a kulturního dědictví. Podpoříme výzkum v oblasti spolupráce živého umění a kulturního dědictví.

³⁶⁾ Jedná se o přepočtený stav.

³⁷⁾ Sdělení komise evropskému parlamentu, radě, evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a výboru regionů; dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX%3A52020DC0784#>

Cíl 4: Rozvoj kulturních a kreativních odvětví

Hlavním východiskem celého dokumentu je, že kultura, umění a kreativita jsou základní lidskou potřebou. Jejich podpora je známkou rozvinuté společnosti a jejich hodnota dalece překračuje ekonomické benefity. Nejedná se přitom pouze o pasivní konzumaci kultury, umění a kreativity, ale o jejich aktivní využití ve společnosti i hospodářství. Kultura i kreativita jsou nyní podstatnou součástí ekonomiky a jejich role dále poroste. V Německu již KKS³⁸⁾ předstihnul chemický průmysl, energetický sektor nebo i oblast finančních služeb. I v České republice KKS zásadně přispívá k tvorbě HDP a zaměstnanosti.

Budoucnost rozvinutých zemí leží v tvořivosti jejich obyvatel. I dle Světového ekonomického fóra bude kreativita jednou ze tří nejvíce požadovaných dovedností budoucích pracovníků. Jedním z důvodů je postupný přechod vyspělých států na tzv. průmysl 4.0, kdy velká část manuální práce bude automatizována. Kreativita se však nahradit nedá. Kreativní potenciál ovšem není ve všech státech stejný a pro ČR může představovat podstatnou konkurenční výhodu. Kreativní ekonomika se například neosvědčila jako motor růstu rozvíjejících se zemí. K jejímu růstu je nutný lidský kapitál i udržované kulturní dědictví. Česká republika má obojí a podmínky pro rozvoj KKO v naší zemi jsou velmi příznivé.

Samotný potenciál však nestačí. Je nutné KKO podporovat soustředěně a jako podstatnou součást KKS. Je proto nutné upravit **zákon o některých druzích podpory kultury**, aby lépe reflektoval současné postavení kultury a kreativity v hospodářství a společnosti. Potřeby KKO souzní s obecnými potřebami kultury, avšak podstatně se liší od mnoha oblastí tradiční ekonomiky. Jsou proto blízké oblastem, které MK podporuje již nyní. KKO je integrální součástí KKS a společným jmenovatelem obou oblastí je lidský talent. MK je proto správným garantem toho, že budou v rámci veřejné správy zohledněny. Zároveň rozvoj KKO nebude možné realizovat bez úzké **spolupráce s Ministerstvem průmyslu a obchodu**, kde rolí MK je zejména zohlednění unikátních potřeb KKS. Je proto nutné spolupracovat na vzniku nových nástrojů podpory KKO, jako jsou například tzv. kreativní vouchery³⁹⁾. Obecným cílem je začlenění KKO do inovačního ekosystému ČR.

Podporu KKO podrobně představuje **Strategie rozvoje kulturních a kreativních odvětví**. Mezi její hlavní cíle patří vznik dobré infrastruktury pro podporu ať již ve formě oddělení KKO, nebo formou úzké spolupráce s dalšími klíčovými aktéry, jako je například Ministerstvo průmyslu a obchodu, Ministerstvo zahraničních věcí, CzechInvest, inovační a kreativní centra aj. Prvním nutným krokem podpory také bude lepší mapování oblasti KKO a analýza dat. Jelikož se jedná o značně fragmentovaný sektor a mnoho projektů vyžaduje spolupráci kreativních profesionálů, bude mezi hlavní snahy MK patřit **síťování a podpora rozvoje dovedností**. Jedná se o propojování kreativců nejen mezi sebou, ale i se vzdělávacími institucemi, s malými a středními podniky či s dalšími aktéry veřejné správy. Zásadní je i síťování v rámci celosvětové kreativní komunity a podpora internacionalizace. KKO by také například mělo být zohledněno při přípravě českého předsednictví EU.

Mezi hlavní nástroje patří plánovaná transformace Státního fondu kinematografie na Státní fond **audiovize** se širší působností. V současnosti představuje Státní fond kinematografie jeden z nejlépe fungujících nástrojů MK a potřeby nových odvětví, jakým je například herní vývojářství, z velké míry souvisí s již vykonávanou činností státního fondu. Neméně důležité je rozvíjet i **oblast hudby**, která na rozdíl od audiovize aktuálně nedisponuje systematickým nástrojem podpory ve formě státního fondu. Nová plánovaná kapacita MK také umožní lépe využít prostředků nad rámec státního rozpočtu. KKO mají značný přesah do programů spravovaných dalšími resorty a rolí ministerstva bude zohlednění této oblasti nad rámec gesce MK.

SKP je v tomto ohledu komplementární ke Strategii rozvoje KKO a zaměřuje se zejména na průsečíky s nekomerčními oblastmi KKS. Hlavním analytickým výstupem Strategie rozvoje kulturních a kreativních odvětví bylo zjištění, že neziskové oblasti a jednotlivci jsou motory inovací. Jejich komercializace je pak záležitostí větších subjektů, a to i mimo KKS. Podobně důležitou roli hrají instituce, které poskytují kulturní a kreativní vzdělání nebo zpřístupňují kreativitu občanům. Příkladem jsou vysoké školy, kulturní a kreativní centra nebo kreativní a digitální dílny. KKS tak představuje propojený ekosystém a k podpoře KKO je nutné podporovat i širší kulturní jádro. MK kultury se proto bude soustředit zejména na rozvoj lidského kapitálu v KKO.

Klíčové iniciativy

- Novelizujeme zákon o některých druzích podpory kultury tak, aby lépe reflektoval současné postavení kultury ve společnosti i hospodářství.
- Budeme podporovat rozvoj kreativity občanů, a to zejména skrze vznik dobrých podmínek pro rozvoj kreativních center, síťování, kreativního vzdělávání a rozvoje dovedností v rámci KKS.
- Na základě Strategie rozvoje kulturních a kreativních odvětví se zasadíme o vznik prostředí pro systematický rozvoj KKO na státní úrovni.

³⁸⁾ Odlišení KKO od ostatních aktivit v rámci širšího KKS vždy bylo poměrně problematické (viz také Bakhshi, Cunningham 2016. Cultural policy in the time of the creative industries; dostupné na: <https://apo.org.au/sites/default/files/resource-files/2016-06/apo-nid208251.pdf>). Podrobněji se této problematice a specifickým nástrojům podpory KKO věnuje Strategie rozvoje kulturních a kreativních odvětví. Státní kulturní politika se pak soustředí na širší oblasti KKS související s rozvojem KKO, jako je například vzdělávání.

³⁹⁾ Kreativní voucher je nástroj ve formě mikrodotace, která si klade za cíl podpořit spolupráci malých a středních firem s kreativci.

Cíl 5: Širší role kultury v ČR

Kultura zasahuje do mnoha oblastí života společnosti a nedá se omezit pouze na jedno ministerstvo. Slouží k prezentaci v zahraničí, je podstatnou součástí vzdělávání, představuje jeden z klíčových prvků pro rozvoj nabídky cestovního ruchu, ovlivňuje regionální rozvoj a tvoří podstatnou část obchodu a zaměstnanosti. Nestačí proto, aby MK spolupracovalo pouze s aktéry uvnitř KKS, ale je nutné hledat nové funkční modely **efektivní mezirezortní spolupráce**. Širší kultura musí být více zohledněna v rámci celé státní správy. Jasným ukazatelem role kultury pro společnost je pak i její zahrnutí v rámci Národního plánu obnovy.

Zásadním úkolem pro MK bude postupné **zvyšování relevance KKS v rámci státní správy** a de facto i relevance MK. Jako první krok je nutné specifikovat prioritní oblasti spolupráce a důsledně dbát na zohlednění nové role MK v připravovaných materiálech a opatřeních. Následující odstavce shrnují nejpodstatnější oblasti budoucí spolupráce MK a KKS ve vztahu s klíčovými resorty. Spolupráce s oběma úrovněmi územní samosprávy je blíže popsána v rámci Cíle 1.

Spolupráce s **Ministerstvem průmyslu a obchodu** má jako své těžiště jednoznačně KKO. Tato pestrá oblast činností je již dnes rozložena mezi oba resorty. MPO se věnuje zejména technologickým oblastem s důrazem na průmyslový design, MK například audiovizi. Velké množství oblastí se však překrývá a při jejich podpoře je nutná spolupráce obou resortů. Obecné potřeby KKS rovněž vyžadují nástroje obou ministerstev a jejich organizací. MK se chce aktivně podílet na přípravě programů k podpoře podnikání s ohledem na KKS. Obecně by pak mělo do budoucna hrát roli kontaktního místa, které v jednom prostoru sdružuje informace o podpoře KKS. Tato informační role je důležitá jak dovnitř státní správy, tak navenek směrem k soukromému sektoru. Spolupráce s MPO však jde nad rámec této role a bude mnohem užší. Po vzoru podpory prezentace českých podniků v zahraničí se například nabízí vytvoření nástroje pro podporu prezentace České republiky na významných festivalech a veletrzích v oblasti živého umění a knižního trhu.

Je zřejmé, že podnikatelské aktivity v oblasti KKS mají podstatný dopad na zaměstnanost. Přirozeným partnerem v těchto oblastech je **Ministerstvo práce a sociálních věcí**. MK plánuje jeho zapojení zejména v přípravě statusu umělce a umělkyně a v otázce tzv. druhé kariéry umělců. Krize vyvolaná Covid-19 ukázala, že umělcům a umělkyním i firmám poskytuje sektor jen velmi malou stabilitu ve chvílích nestability a krize. Je proto nutné ve spolupráci s MPSV nastavit podmínky pro bezproblémový chod KKS. Zásadními oblastmi jsou sociální zabezpečení a rekvalifikace umělců. Absenci takové státní podpory chápeme jako vážný problém. Náklady na jeho odstranění by přitom neměly zásadní dopady na veřejné rozpočty. Související oblastí je systematický rozvoj dobrovolnictví v kultuře tak, aby dobrovolníci nepředstavovali pouze pracovní sílu zdarma.

Neméně důležitou výzvou do budoucna je rostoucí role kreativity a automatizace v pracovním procesu. Klíčové dovednosti potřebné pro práci v KKS jsou proto ideálním obsahem rekvalifikačních kurzů. MK a MPSV by měly využít výstupů probíhajících programů definujících klíčové kompetence potřebné pro budoucí pracovní trh a navázat přípravou konkrétních rekvalifikačních kurzů. Spolupráce se však neomezuje pouze na oblast pracovního trhu. Kultura a kreativita mohou být využity v rámci celého spektra cílených sociálních programů. Socializační role kultury je po celém světě využívána např. k integraci nových občanů do většinové společnosti.

Nové kompetence se netýkají pouze pracující populace. Z toho důvodu bude neméně důležitá i spolupráce s **Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT)**. Kultura není jen soukromou záležitostí jednotlivce. Je zodpovědná i za úspěšné zapojení do společnosti. Pakliže je kultura kromě jazyka tím prvním, co učíme nově přichozí, není možné z ní vylučovat vlastní občany. Školství je zodpovědné za přípravu na budoucí život. Kreativita je zcela zásadní pro budoucí uplatnění na trhu práce a spokojený život občanů. Vzdělávací systém může značně těžit z pokroku v kulturním a kreativním sektoru, například v souvislosti s digitalizací jako je například zapojení prvků gamifikace do vzdělávání, či využití nových forem kulturního obsahu. Je proto nutné společně s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy dále rozvíjet **kreativní vzdělávání**.

MK a MŠMT budou dále prohlubovat spolupráci v oblasti základních uměleckých škol, vědy a výzkumu. Kultura a umění mají zásadní průlníky i v dalších oblastech v gesci MŠMT. Jedná se například o rozvoj neformálního vzdělávání. MK bude podporovat zapojení profesionálů z oblasti umění do tvorby Rámcových vzdělávacích programů. Jedním z cílů je větší zapojení žáků do kulturních aktivit jako jsou návštěvy divadel, muzeí, knihoven aj. skrze začlenění kulturní participace do Rámcových vzdělávacích programů. Dále pak bude nutná kooperace v oblastech vysokoškolského uměleckého vzdělávání a stipendijních programů pro začínající umělce a kreativy bude zásadní i zapojení kulturních institucí a umělců do vzdělávacího systému a celoživotního vzdělávání.

Souhrnně by tak kultura měla být jasně začleněna do nových oblastí priorit vzdělávání v souladu se Strategií vzdělávací politiky do roku 2030+. Zvláštní pozornost bude věnována doposud málo rozvinuté spolupráci se středními, a především vysokými uměleckými školami. Z toho důvodu podepíše MK a MŠMT memorandum o spolupráci, které bude základem pro další spolupráci. Na jeho základě dále vznikne na půdě MK meziresortní panel, který sdruží zástupce MK, MŠMT, vysokých uměleckých škol a středních uměleckých škol aj.

Spolupráce s výše uvedenými ministerstvy poukazuje na fakt, že kultura je pro Českou republiku zcela zásadní oblastí, která zasahuje do podnikání, zaměstnanosti, vzdělávání a celkově ovlivňuje národní identitu. Z těchto důvodů je kultura i klíčovou oblastí pro zahraniční prezentaci ČR. Výhodou je, že česká klasická hudba, výtvarné umění, literatura či film se už světově proslavily. V posledních letech se k těmto oblastem přidávají i herní tituly. To vše není nutné **Ministerstvu zahraničních věcí** zdůrazňovat. Kultura by proto měla být více zapojena do prioritních oblastí zahraniční spolupráce. V září 2020 potvrdily oba resorty podpisem memoranda důležitost role kultury v politice vnějších vztahů České republiky a zavázaly se k zefektivnění spolupráce českých institucí na projektech v zahraničí. V současné chvíli schází nástroje a instituce, které by připravily větší projekty realizované ve spolupráci se zahraničním zastoupením ČR. Mnoho kvalitních projektů, které by mohly mít zásadní pozitivní dopad na prosazování české kultury v zahraničí, zůstává nepodpořeno. MK proto bude hledat cesty k posílení svých vnitřních kapacit a navázání užší spolupráce s dalšími organizacemi státní správy dotýkajícími se této agendy.

Jednou z konkrétních problematických oblastí zůstává jednotná prezentace ČR v zahraničí, která zohledňuje kulturní dědictví, živé umění i KKO. V rámci Koncepce jednotné prezentace je též nově definována Meziresortní komise pro jednotnou prezentaci České republiky v zahraničí, ve které MK koordinuje pracovní skupinu Country of Culture and Creativity. MK si klade za cíl prezentovat kulturní dědictví České republiky jako významnou součást evropského a světového kulturního dědictví.

Internacionalizace podnikatelských i uměleckých oblastí KKS bude podstatnou výzvou pro další roky. Zahnuje zejména rozvoj zahraničních výjezdů, hostování zahraničních souborů, spolupráci s Českými centry, prezentaci na zahraničních veletrzích a akcích, spolupráci v oblasti obchodování s kulturními statky, pomoc při hledání a získávání kvalifikované síly v oblasti KKS a spolupráci MK, MZV, CzechTrade, CzechInvest a Czech Tourism při podpoře podnikatelských aktivit. MK bude dále podporovat zapojení kulturních institucí do mezinárodních organizací, sítí a projektů včetně aktivního sdílení zkušeností a znalostí.

Dalším přirozeným partnerem pro MK je **Ministerstvo pro místní rozvoj**. Zásadní bude spolupráce při nastavení a využití strukturálních a investičních fondů EU k udržení kulturního dědictví. V tomto ohledu představuje významný průlník mezi působností MMR a MK oblast územního plánování a stavebního práva obecně, které musí respektovat i potřeby kultury. Bez vzájemné spolupráce mezi oběma resorty nelze dosáhnout na poli ochrany nemovitých kulturních památek, a ještě více na poli ochrany památkových rezervací a památkových zón, uspokojivých výsledků.

Zásadní průlník mezi ministerstvy pak představuje oblast územního rozvoje, jehož nedílnou součástí KKS je. Nejedná se přitom pouze o ekonomický přínos. Kultura přispívá k vyšší kvalitě života a společenské soudržnosti v regionech. Pro územní rozvoj bude kromě rozvoje KKO i synergie mezi kulturou a cestovním ruchem. Například festivaly zásadně podporují lokální hospodářství. Klíčová bude pokračující spolupráce na nižší úrovni, zahrnutí KKS do spolupráce a do programů MMR na podporu cestovního ruchu s přidanou hodnotou. Podstatné bude zejména pokud mezi uznatelné subjekty zahrnou i kulturní organizace a bude podporováno zvyšování kvalifikace pracovníků obou sektorů v oblasti prezentace kulturního dědictví.

KKS obecně představuje možnost pro rozvoj strukturálně postižených regionů. Celosvětově jsou součástí revitalizace takovýchto oblastí a novým motorem růstu. MK a MMR budou úzce spolupracovat při hledání nových funkcí kulturních institucí a renovovaných objektů. Zásadní bude spolupráce zejména v úvodní fázi při přípravě projektů a nastavení vhodných podmínek pro vznik studií budoucího využití. Tyto kroky přispějí například i ke vzniku kulturních a kreativních center ve všech krajích ČR. Jedná se o instituce s mezisektorovým charakterem, které zahrnují komunitní, kulturní i podnikatelské aktivity a jejichž oblast zaměření se dá přizpůsobit lokalitě. Jsou proto ideální ukázkou oblasti, kde se zájmy MK a MMR protínají.

Ve spolupráci s MMR a **oběma úrovněmi územní samosprávy** bude MK rozvíjet regionální KKS. Je nutné vytvořit ucelený přehled stavu kulturní infrastruktury a kulturního dědictví v ČR, aby došlo ke vhodnému rozložení investic mezi regiony ČR. Obecným cílem je udržitelná a dostupná kulturní infrastruktura v rámci celé ČR. Je proto nutné začít hledat nové modely spolupráce a systémově vyřešit otázku kooperativního financování, aby kulturní politika na lokální úrovni ve vztahu k MK nestála na ad hoc jednáních. MK bude podporovat činnost **ne-státních příspěvkových organizací** nejen prostřednictvím rozvoje vhodné legislativy, ale nadále i v rámci programu podpory profesionálních divadel, orchestrů a pěveckých sborů.

Obecně se MK více otevře spolupráci s ostatními subjekty veřejné správy a bude sloužit jako platforma pro vzájemné jednání. Zásadní dále bude společná snaha o kvalitní zpracování oblasti kultury v rámci regionálních strategií, např. v rámci krajů, velkých měst či ITI⁴⁰⁾. Jedná se o klíčový předpoklad financování z evropských strukturálních fondů (viz IROP specifické cíle 4.4 a 5.1). Podobně důležitá bude i předprojektová a projektová příprava, aby došlo k efektivnímu čerpání z těchto zdrojů i s ohledem na jejich revizi po prvních dvou letech.

Důsledná ochrana nemovitých kulturních památek, památkových rezervací a památkových zón není proveditelná ani bez úzké spolupráce s **Ministerstvem životního prostředí**. Tato kooperace se nedotýká jen ochrany historických zahrad a parků, ale je třeba pamatovat na širší vazby na krajinný ráz, kulturní krajinu a společné úkoly, které vyplývají jak pro MŽP, tak pro MK například z Evropské úmluvy o krajině. Současně pak klimatická změna představuje zásadní hrozbu i pro KKS. Ten ale může sehrát podstatnou roli při komunikaci možných dopadů a nutných opatření se širší veřejností. Spolupráce mezi resorty by se tak měla rozvíjet zejména v této oblasti.

V neposlední řadě je nutné podporovat i průnik vědy, výzkumu a kultury. Jedná se zároveň o oblast, která přispívá k naplňování Cílů 1–4. Klíčová bude kontinuální podpora výzkumu v oblasti národní a kulturní identity a umění v evropském a světovém kontextu tak, aby jeho výsledky vedly ke společenským, inovačním či ekonomickým přínosům. Podpora výzkumu do r. 2022 bude realizována Programem na podporu aplikovaného výzkumu a experimentálního vývoje národní a kulturní identity na léta 2016–2022 (**NAKI II**). Zaměření výzkumu od r. 2023 je dáno Konceptí aplikovaného výzkumu v oblasti národní a kulturní identity MK na léta 2023–2030. Její implementace bude zajištěna jak účelovou podporou mezíresortního programu výzkumu a vývoje **NAKI III**, který bude otevřený všem uchazečům mimo fyzické osoby, tak institucionální podporou dvaceti výzkumných organizací MK.

Je zároveň potřebné za každý odbor **specifikovat konkrétní oblasti vhodného výzkumu pro potřeby MK či dalších orgánů státní správy** s agendou souvisejících. MK může být garantem aplikovaného výzkumu. Nutné prohloubení spolupráce mezi MK a akademickou sférou i podniky, včetně zapojení veřejného sektoru, podpoří dynamicky se rozvíjející oblasti KKS, jako je např. digitalizace kulturního dědictví. Současně bude důležité aktivně spolupracovat s poskytovateli podpory výzkumu – Technologickou agenturou ČR a Grantovou agenturou ČR. Uplatněné a schválené výstupy a výsledky realizovaných veřejných zakázek ve výzkumu se promítnou do zpracovávaných materiálů MK.

Klíčové iniciativy:

- Zintenzivníme mezíresortní spolupráci a budeme efektivně prosazovat zájmy KKS i mimo materiály a nástroje podpory MK například v oblastech internacionalizace, kreativního vzdělávání, místního rozvoje aj.
- Budeme realizovat výzkumný program NAKI III na léta 2023–2030. Dle dostupných možností zajistíme zvýšení ročních objemů institucionální podpory dlouhodobého koncepčního rozvoje výzkumných organizací zřizovaných MK až nad úroveň 130 mil. Kč za výdajový rok.

Cíl 6: Transformace Ministerstva kultury

Hlavní myšlenkou je proměnit MK tak, aby se věnovalo oblastem, které jsou zásadní pro rozvoj KKS a jejichž zohlednění doposud bránila nejasná vize, nedostatek prostředků nebo personální kapacity. MK by těmito kroky mělo získat větší kapacitu, aby se v následujících letech proměnilo ze současného „ministerstva umění a kulturního dědictví“ na plnohodnotné MK s širším polem působnosti. Transformace MK je dvojího charakteru. Prvním je rozvoj nových oblastí a druhým zefektivnění těch stávajících, které neúměrně zatěžují MK bez zásadních dopadů na plnění cílů Státní kulturní politiky či rozvoj KKS.

V 21. století je samozřejmé, že částečného zvýšení efektivity se dá dosáhnout digitalizací. V tomto ohledu si MK odnáší dluh z minulosti. V digitalizaci zaostává v mnoha oblastech, které následně zbytečně zatěžují pracovníky MK administrativou, ačkoliv se jedná o oblast, která je automatizovatelná. MK proto nemůže využít svého plného potenciálu. Problém digitalizace se dá v zásadě rozdělit do dvou oblastí. Jednou je zadávání zakázek k digitalizaci KKS, na které musí MK využít externích služeb. Druhou je pak důslednější **využívání digitalizace při vnitřních procesech**. Digitalizaci agendy MK nelze realizovat pouze skrze velké systémové projekty, jako jsou sdílení dokumentů nebo lepší využití spisové služby. Neméně důležitou oblastí je rozvoj digitálních kompetencí zaměstnanců MK. Krize související s onemocněním Covid-19 dále poukázala na možnost využití digitalizace k transformaci pracovní činnosti.

Největší administrativní zátěž pro MK jednoznačně představuje dotační systém. Počet administrovaných žádostí přesahuje personální kapacitu MK. Je proto zcela **zásadní pokračovat v digitalizaci dotačního systému** s ohledem na snížení administrativní zátěže jak pro uchazeče, tak pro MK. Jedná se zejména o zavedení systému, který by dokázal propojit výzvu, žádost, hodnotitele a jeho hodnocení, rozhodnutí o udělení dotace, vyúčtování, závěrečnou zprávu a kontrolu a byl schopen generovat statistiky o přidělených dotacích, které budou dostupné všem. Tyto kroky povedou i k vyšší transparentnosti. Součástí by mělo být i zavedení informačního dotačního portálu, který by umožnil přehlednou orientaci v nástrojích podpory KKS na národní i mezinárodní úrovni.

Neméně důležité je **hledání nových modelů efektivního přerozdělování prostředků**. V současnosti slouží odborné dotační komise pouze jako poradní orgán ministra a jsou na ně kladeny velké nároky s malou kompenzací. Obecným cílem je podpořit kvalitní projekty vyššími částkami a odlišit je od projektů průměrných a podprůměrných. Je proto nutné systematizovat sběr dat a na jejich základě evaluovat dotační systémy s ohledem na podpořené oblasti. Současně je nutné vytvořit nástroj dlouhodobé podpory, který umožní kulturním subjektům dlouhodobější plánování a poskytne jim větší stabilitu.

Zcela zásadní oblastí efektivní správy kultury je tvorba politiky na základě konceptu tzv. **„evidence-based policy“**. K analytické činnosti v současnosti chybí MK obecná kapacita. Většinu agendy věnující se sběru a kvantitativní analýze dat přeneslo MK na svou příspěvkovou organizaci NIPOS a u kvalitativních analýz na příspěvkovou organizaci Institut umění – Divadelní ústav. V důsledku toho však chybí provázanost mezi sbíranými daty, analýzou a jednotlivými odbory MK. Nedochází proto k rozvoji tak zásadních oblastí, jako je například systematický průzkum publika kultury za účelem silnějšího působení na veřejnost, rozšiřování okruhu a struktury návštěvníků kulturních institucí a zvyšování společenské koheze nebo šetření v oblasti potřeb umění a kultury.

NIPOS v současnosti kombinuje nesouvisející činnosti, jakými jsou podpora neprofesionálních uměleckých aktivit, poradenská činnost, provoz knihovny a vydávání odborného časopisu „Místní kultura“ se statistickou službou. Centrum informací a statistik kultury zajišťující statistickou službu představuje pouze malou část personální kapacity NIPOS. Vyčleněním sběru dat a jejich kvantitativní analýzy ze struktury MK bylo podkopáno jejich důsledné využití. Současně pak chybí komplementární kvalitativní analýzy, které by měly poskytovat příslušné odbory MK dle předmětu své činnosti. Pro tvorbu dobré politiky je přitom zásadní pravidelná analýza dat a evaluace jednotlivých oblastí. Je proto nutné, aby v rámci struktury MK **vzniklo místo, které by bylo schopné okamžitě disponovat souhrnnými daty o kultuře, návštěvnících aj., a vypracovávalo podklady pro přípravu strategických dokumentů MK**. Zavedeme proto analytické oddělení. Neméně nutné je upravit strukturu některých příspěvkových institucí a MK tak, aby bylo možné k těmto materiálům poskytnout kvalitativní interpretaci.

V obecné rovině je pak nutné navýšit kapacitu MK. Dle personální analýzy je jasné, že postupně **musí dojít k proměně personální vybavenosti ministerstva**. V současné době se MK potýká s problémem nezastupitelnosti jednotlivých referentů, kteří jsou navíc zahlceni množstvím agendy. V tomto ohledu má MK dlouhodobě podstav, nedostatečná je zejména kapacita u průřezových profesí s ekonomickým, právním nebo informačně komunikačním vzděláním, tyto oblasti musí nad rámec své agendy realizovat stávající úředníci s odlišným kompetenčním profilem.

⁴⁰⁾ Jedná se o integrované územní investice určené pro metropolitní aglomerace s počtem obyvatel nad 300 tis.

Zásadní oblastí s nízkou kapacitou je pak **projektové řízení MK**, které je nutné restrukturalizovat. V minulosti se ukázalo, že externě zpracované projekty v oblasti ICT jsou bolavým místem celé státní správy. Je proto nutné vybudovat dostatečnou kapacitu pro kvalitní zadávání projektů, kontrolu jejich zpracování i adekvátní finanční náročnosti. Věříme, že kvalitní příprava projektů povede k dramatickému snížení konečných nákladů a lepšímu přizpůsobení zakázek potřebám MK. Administrativní kapacita v této oblasti bude klíčová nejen pro oblasti digitalizace, ale i pro úspěšnou implementaci Národního plánu obnovy.

Neméně potřebné je **posílení agendy, která se soustředí na prostředky nad rámec státního rozpočtu**. Jedná se zejména o fondy EU nebo Norské fondy. Rozšíření této agendy je nutné, protože MK není řídicím orgánem operačních programů strukturálních a investičních fondů a bez zvýšené aktivity hrozí, že kultura a obecně celý KKS nebudou dostatečně zohledněny. U strukturálních fondů je nutné zasahovat do debaty ohledně nastavení konkrétních výzev a dále zprostředkovat tyto informace kulturním subjektům. Komunitární program a Norské fondy pak na MK kladou nároky ohledně metodické podpory při podávání výzev.

Pro efektivní správu KKS je dále nutné **připravit transformaci obou státních fondů** pod správou MK. Výhodou státních fondů je jejich profesionalizace, která z ramen MK odebírá administrativní zátěž vycházející z dotačních programů. Podstatná bude zejména transparentnost pravidel a přidělených prostředků. Zásadní výhodou je především fondové hospodaření, které umožňuje podporu dlouhodobých projektů, jejichž realizace překračuje fiskální rok a je podstatně efektivnější i jistější nežli institut nespotřebovaných výdajů. Druhotným benefitem jsou případné parafiskální příjmy z výnosů podporovaných oblastí, které dále navyšují podporu bez nároků na státní rozpočet.

Státní fond kinematografie si během sedmi let působení získal skvělé renomé a efektivně rozděluje podporu kinematografie. Dalším krokem bude jeho rozšíření na Státní fond audiovize, které vyžaduje změnu příslušného zákona. Role Státního fondu kultury již není tak jednoznačná. Státní fond kultury spravuje tři velké kulturní památky v centru Prahy a původně plánovaný zisk ze státní loterie se nikdy nebude realizovat. Je proto nutné připravit jeho transformaci, aby hrál podstatnější roli v efektivní podpoře kultury a umění.

Klíčové iniciativy

- Zvýšíme kapacitu MK skrze digitalizaci dotačního systému, zavedení analytického oddělení, rozšíření oddělení kulturních a kreativních odvětví a restrukturalizaci projektového řízení
- Provedeme evaluaci nástrojů podpory KKS v gesci MK a na jejím základě je upravíme.
- Transformujeme Státní fond kultury i Státní fond kinematografie tak, aby se staly efektivnějšími nástroji podpory KKS.

Závěr

Pokud má MK začít plnit širší roli a projít nutnou transformací, bude samozřejmě vyžadovat vyšší prostředky. Rozpočet na rok 2019 sice sliboval 1 % na kulturu, celková částka však zahrnuje i 3 288,7 mil. Kč na transfery církvím a náboženským společnostem, které ministerstvo de facto pouze administrativně přeposílá v rámci vypořádání státu s církvemi. Transfery představují více než pětinu rozpočtu MK. Návrh rozpočtu na rok 2019 tak ve skutečnosti reprezentoval pouze 0,76 % rozpočtu. Je nutné připomenout, že přínos kultury samotné do HDP činí 1,47 %. Tento ukazatel však nezahrnuje celý KKS včetně KKO. Je proto nutné **postupně navyšovat rozpočet MK minimálně na 1 % rozpočtu**, bez transferů na církve a náboženské společnosti a na filmové pobídky. Požadavek na navýšení rozpočtu je součástí aktuálního programového prohlášení vlády a panuje na něm i širší shoda napříč politickou reprezentací. Jeho realizaci tak nic nebrání.

V tomto ohledu je zároveň nutná změna pohledu na kulturu jako oblast závislou na dotacích. Díky mapování KKS již většina západních zemí zjistila, že se jedná o oblasti vysoce ziskové. Přímá dotační podpora kultury ze strany MK činila v roce 2019 přibližně 583 milionů Kč, což představuje méně než 5 % jeho rozpočtu bez transferů církvím. Oproti tomu například dotace na sport dosáhly v roce 2019 šesti miliard a v roce 2020 by to mělo být sedm miliard. Většina výdajů na sport je přitom neinvestičních. Mnohá divadla naopak mají celkově vyšší návštěvnost než fotbalové stadiony ve stejném městě. Smysl podpory sportu je navíc velmi podobný kultuře. Obojí plní jak roli ekonomickou, tak společenskou a prezentuje ČR v zahraničí. Investované prostředky mají často multiplikační efekt a vytváří „podhoubí“ pro následující úspěšné projekty.

Nově získané prostředky by měly směřovat především do tří oblastí. V rámci kultury jde o subjekty, které často nemohou uspět na trhu, ač vykazují vysokou kvalitu. V oblasti KKO pak především jde o vytvoření podmínek pro vznik úspěšných projektů, jak je rozebírá Strategie rozvoje kulturních a kreativních odvětví. Třetí oblastí je podpora lokální kultury za účelem dostupnosti kultury v ČR. V rámci devoluce byla značná část agendy převedena na nižší úroveň řízení s předpokladem, že dojde k zavedení mechanismů kooperativního financování. Tato transformace nikdy nebyla dokončena a samotná legislativní úprava a zavedení kooperativního financování jsou bez dalších prostředků nedostačující.

Bez těchto prostředků je totiž nemyslitelné zvyšování dostupnosti a přístupnosti kultury. Dlouhodobě budovaná kulturní infrastruktura bude ohrožena i kvůli dlouhodobým dopadům zdravotní krize na KKS. Bez dostatečných prostředků nedojde k rozvoji živého umění a současná generace bude mít jen omezenou šanci přispět ke kulturnímu dědictví českého národa. V neposlední řadě bude omezen rozkvět slibně se rozvíjejících KKO.

³⁵⁾ Jedná se o integrované územní investice určené pro metropolitní aglomerace s počtem obyvatel nad 300 tis.

